БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиннген.

1951 ноябрь 20 ВТОРНИК № 228 (2402)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Шериг Министринин Дужаалы — (1 арын).

Улус судтарының соңгулдаларының мурнуу чарыында (1 арын).

Улус судтарының составына кандидаттарны областа депшидип эгелээн (1 арын).

Н. Невский. — «Үлетпүрчин ангыны хостаар демиселдиң эвилели» (2 арын).

Норвегия Чазаанга Совет Чазактың нотазы (2 арын).

И. Плоткина — Михаил Васильевич Ломоносов (3 арын).

А. Тушков — ССРЭ-де шын шиидилге (3 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Египетте байдалдар (4 арын).

Областың колхозтарында ниитилештирген мал ажылын хөгжүдеринче улуг кичээнгей салыр

Мал ажылы — социалистиг көдээ ажыл-агыйның эң чугула адырларының бирээзи. Партия болгаш чазак мал ажылынче онза кичээнгейни салып, колхозтарның ниитилештирген мал ажылын чыл бүрү өстүреринче, база ооң продуктулуг чоруунуң өзүлдези чурттакчы чоннуң мал ажылының продуктуларының талазы-биле а үлетпүрүң чиг-эт талазы-биле хереглелин бүрүн хандырарынче угланган үргүлчүүнүң дузаламчызын бистиң областың колхозтарынга көргүзүп турар.

Мал ажылының кажааларының тудуушкунунга, үрелиг малдар, мал ажылының фермаларында улуг күш үнер ажылдарны механизастаарынга машиналар, дериг-херекселдер садып алырынга узун хуусаалыг чээлилерни тыпсыры дээн ышкаш улуг дузаламчыны бистиң областың колхозтары чыл бүрү ап турар.

Партия болгаш чазактың эгээртинмес дузаламчызынга даянгаш, областың колхозтары ниитилештирген продуктулуг мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын, чылгы мал ажылын хөгжүдериниң ийи чыл планын малдың баш санының талазы-биле багай эвес күүседип турар. 1951 чылдың октябрь 1-де область ниитизи-биле мал өстүреринің үш чыл планын улуг мыйыстыг мал талазы-биле 107,1 хуу, ооң иштинде кыс инектер талазы-биле 99,6 хуу, хой, өшкү талазы-биле 119,6 хуу, чылгы мал 120,1 хуу, хаван талазы-биле 135,7 хуу күүседип турар.

Бо эртип келген 2 чыл 9 айның дургузунда колхозчу мал ажылының фермаларында мыйыстыг бода малдың баш саны 2,7 катап, хой, өшкүнүң 4 катап, чылгы 3 ажыг катап өскен.

Ниитилештирген мал ажылының өзүлдези-биле чергелештир ооң продуктулуун бедидери—колхозтарның акша орулгаларының өзүлдезиниң болгаш колхозчуларның материаллыг чаагай байдалын бедидериниң эң чугула үүлү болур. Колхозтарның мал ажылының фермаларында малдың продуктулуг чоруу чаныс болуп турза-даа, колхозтарның мал ажылындан алыр акша орулгалары ажылдың өске адырларындан черле хөй болуп турар, чижээ, Тес-Хем районнуң колхозтары мал ажылындан акша орулгаларны чер ажылындан 2,6 катап хөйү, Барыын-Хемчик район—5,8 катап хөйү, Сүт-Хөл район 4,1 катап хөйү, Бии-Хем район—3,3 катап хөйү алган. Ооң ангыда чамдык колхозтарның колхозчулары күш-хүүнге натур-биле дүк, эът, сүт үүлдерни ап турар. Бо чижектен ап көөрге, колхоз бүрүзүнге мал ажылынче амгы үеге чедир турганы ышкаш эвес, онза улуг кичээнгей салыры негетинип турар-дыр.

Эш Сталинга чоруткан чагаадаа социалистиг хүлээлгелерни күүсетпишаан, элээн хөй колхоз фермаларының малчылары ниитилештирген малдың баш санын камгалаар болгаш чаш мал алыр талазы-биле кайгамчык чедиишкиннерни чеьдип алганнар. Эрзин районнуң «Чаа-орук» колхозтуң улуг чылгычызы эш К. Дамба 154 белерден 154 кулуннарны, Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң чылгычызы эш Чооду 120 белерден 120 кулуннарны, Бии-Хем районнуң «Красный пахарь» колхозунуң хой фермазының эргелекчизи эш Щеголёв, хой кадарчылары эштер Долдын-оол, Енжап олар 1697 төрүүр хойлардан 1787 хураганнарны азы 100 хой бүрүзүнден 105 хураганнарны, Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң хойжузу эш Т. Хунан-Кара 265 төрүүр хойлардан 290 хураганнарны азы 100 хой бүрүзүнден 109 хураганнарны ап, бүрүн доруктуруп алган.

Ындыг болза-даа, Улуг-Хем, Танды, Бии-Хем, Каа-Хем районнарда инек мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын күүсетпейн турар. Инек мал өстүреринің планын бо районнарның колхозтарында күүсетпээн чорукту хамыктың мурнунда Бии-Хем районнуң колхозтары 100 инектен 71 бызаа, Танды — 81 бызаа, Каа-Хем үүгле 58 бызаа алган факты тодаргай көргүзүп турар.

Саар инек бүрүзүнден сүт саап алырының, хой бүрүзүнден дүк кыргып алырының планын күүсетпээн. Каа-Хем районнуң колхозтарында төрүүр бениң 51 хуузу, инектиң 23,5 хуузу, хой, өшкүнүң 22,5 хуузу, Танды районнуң колхозтарында төрүүр бениң 53,1 хуузу, инектиң 11,2 хуузу, хой, өшкүнүң 21,8 хуузу кызыраан. Колхоз фермаларының малы бүдүрүкчүлер-биле четче хандыртынмаан болгаш бар бүдүрүкчүлерни чөп ажыглаваанын бо чорук айтып турар.

Чамдык районнарның партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары, мал ажылының специалистери, колхоз баштаар черлери мал ажылын сайзырадыр дээш большевикчи ёзу-биле ажылдаваның бо барымдаалар херечилеп турар-дыр. Ооң ыңай чамдык районнар бо чылын мал чемнери белеткээриниң планын чедир күүсетпээн болгаш малды чогуур санныг оран-суур-биле четче хандырбаан чорук оларны ам-даа дүвүретпейн турар.

1951 чыл — ниитилештирген мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын боттандырарынга шиитпирлиг чыл болур.

Партия, совет болгаш көдээ ажылагый органнары ниитилештирген мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын колхоз, совхоз бүрүзүнге малдың бүгү чүзүнүнүн талазы-биле долдур болгаш ажыр күүседирин хандырар дээш улуг организастыг ажылды чорудар ужурлуг.

Колхоз, совхоз бүрүзүнге малдың күскү чаш төлүн бүрүн камгалап, доруктуруп алыр болгаш контрактация чуруму-биле аныяк инек малдарны немей тып алырының ажылын күштелдирер. Мал фермаларындан дүрүм чок ёзу-биле улус холунга үлетинген ийикпе азы чамдык кижилерниң буруузу-биле читкен малдарны доп-дораан эгитирер херек.

Мал кыштагладыышкынынче белеткелди бүгү хемчег-биле күштелдирер. Хамыктың мурнунда малды четчир санныг чылыг кажаалар-биле бүрүн хандырар, ол дугайында тудуг бригадаларының ажылын шиитпирлин-биле экижидер, кажаларны тудар, септеп чылыглаар ажылдар болза, колхозчу бүдүрүлгениң, чоокку үеде бир кол кампаниязы болур. Белеткетинген мал чемнерин кыштагларже чоокшуладыр, мал чемнерин камналгалыг чылыглаар дугайында ай бүрүзүнүн планын чогаадыр, сиген, саванны шыңгыы кадагалаар хемчеглерни алыр.

ВКП(б)-ниң райкомнары болгаш райкүүскомнар болза, көдээ ажылагыйның район килдистеринден, зооветспециалистерден олар колхозтарның мал ажылын удуртурун болгаш боттуг дуза көргүзерин үндезини-биле экижидерин негээр ужурлуг. Өлүм-чидимден, оор-самчыгдалдан ниитиниң малының камгалалын, учёдун организастаар дугайында көдээ Советтернин колхоз баштаар черлериниң даргаларының болгаш зооветспециалистерниң харыысалгазын бедидер. Бүгү малдың, ооң иштинде бүдүрүкчүлериниң, төрүүр малдарының, чаш малдың туруш байдалын, ажаалга чемгерилгезин онза экижидер дугайында колхозтарга, оларның мал ажылдакчыларынга зооветспециалистер хүн-бүрүнүн арга-сүмезин, практиктиг дузаны көргүзер херек.

Көдээ коммунистерниң мал ажылдакчыларының ортузунга организастыг болгаш политиктиг ажылы — ниитиниң ажыл-агыйының бо эң чугула адырының өзүлдезиниң болгаш быжыглаарының сууру болур. Политиктиг ажылды ажыл-агый ажылыбиле дүүштүрбүшаан, көдээге социалистиг чарышты калбаа-биле нептеретпишаан, көдээнің партия организациялары болза ниитилештирген мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын чедиишкинниг күүседиринче, мал кыштагладыышкының кончуг эки белеткээр болгаш чорударынче колхозтарның бүгү күштерин мобилизастап турар.

Кыштаглаашкынга белеткелин эки чоруткан колхоз

Эрзин районнуң Качык сумузунда чаа тургустунган «Совет кызыгаар жы» колхоз 1951—52 чылдарының кыжынының айыылындан мал өлүрбес дээш кышка удур белеткел ажылдарын эки чоруткан.

Колхозтуң малының кыштаглаар 9 кыштагларын бүрүн белеткеп, эрги кажааларны септээн болгаш 4 чаа кажааларны немей туткан. Инектер адааңга төгер өдекти оваалап белеткээн. Малдарга четчири-биле сигенни кезип белеткеп алган.

ССРЭ-ниң Шериг Министринин ДУЖААЛЫ

1951 чылдың ноябрь 18 № 146 Москва хоорай

Эштер артиллеристер болгаш артиллерия үлетпүрүнүн ажылдакчылары!

Эштер солдаттар болгаш сержантылар!

Эштер офицерлер болгаш генералдар!

Бо хүн бистиң советтиг Төрээн чуртувус болгаш ооң армиязы Артиллерия Хүнүн байырлап, Совет Чазактың болгаш эш Сталинның салган сорулгаларын шиитпирлээр талазы-биле совет артиллеристерниң болгаш артиллерия үлетпүрүнүн ажылдакчыларының чаа-чаа чедиишкиннерин демдеглеп турар-дыр.

Артиллерия Хүнүнүн байырлалын таварыштыр Силерге бәйыр чедирип, амыр-мендиңерни айтырып тур мен.

Совет Армияның дайынчы күчүзүн быжыглаарынга улам чедиишкиннерлиг болурун бүгү артиллерияның бодунуң составынга болгаш артиллерия үлетпүрүнүн ажылдакчыларынга күзедим.

Артиллерия Хүнүн демдеглээри-биле **дужаарым болза:**

Бо хүн, 1951 чылдың ноябрьниң 18-те, бистиң Төрээн чуртувустун найсылалы — Москвага болгаш эвилелдешкен республикаларның найсылалдарынга — артиллерияның чээрби удаа дааштаашкыны-биле салют кылыр.

Алдарлыг Совет Артиллерия делгерезин!

Маадырлыг совет улус болгаш ооң алдарлыг армиязы делгерезин!

Бистиң төрээн совет чазаавыс делгерезин!

Бистиң тиилелгелериистиң сорук киирикчизи болгаш организакчызы — Ленин—Сталинның шылгарангай партиязы делгерезин!

Бистиң баштынчывыс болгаш башкывыс, генийлиг полководчу — улуг Сталинга алдар!

ССР Эвилелиниң Шериг Министри
Совет Эвилелиниң Маршалы
ВАСИЛЕВСКИЙ.

Келир чылдың үлүүнүн хөмүр дажы

КЕМЕРОВО. Кузбасстың дагжылары Сталинчы Конституциянын хүнүнге чедиишкинниг ужуражырынга белеткенип турар.

Калбартынган чарышка хөй-хөй шахталар улуг бүдүрүлге чедиишкиннерни чеьдип алган. «Белоуголь» трестизиниң Красноброд коллективи хөмүр дашты чыл планындан ажыр бир каш хонук иштинде казып үндүрүп турарлар. «Суртаханың» Киселёв шахтазының дагжылары 1951 чылдың планының санын га оттулар үүлдүн сөөлгү тончазын берипкеннер. Хөмүр даш казарының үзүктел чок ажылдаар графигин ёзугаар ажылдааш, ол коллектив бо чылдың дургузунда тывышты ортумаа-биле чүс-чүс тонна чедирген болгаш чыылданың планындан дашкаар миллион ажыг рублейни берген.

«Прокопьевскуголь» трестизиниң «Тырганские уклон» шахтазы хөмүр даш тывыжынын чыл планын күүсеткениниң дугайын рапорттапкан. Ам ол черниң 4 шахтазында келир чылдың санының хөмүрүн казып үндүрүп турар.

(СЭТА).

Соңгу Каспийниң чаа балык ажылагыйының чедиишкини

Волганың Каспийче кирген адырларында тургустунган балык ажылагый эргелелиниң ажылдакчылары улуг чедиишкиннерни чеьдип алган. Мында бир каш муң гектар черде часкы үерлээшкин үезинде долдунар суг хөөлбектери тургустунган. Ында частиков уксаалыг өртектиг балыктарны өстүрүп турар.

1951 чылда ындыг он ажыг ажылагый чери Волгаже чартык миллиард чыгыы сазаннарны, лещтерни болгаш эрткен чылга денизэрге ооң ийи катап хөй судактарны салып киирген. 3—4 чыл болгаш ол балык оолдары өртектиг тывыш балыы болу Сээр.

Төп балык ажыл-агый эргелели суг хөөлбектерин моон соңгаар сайзырадырының болгаш ажыглаарының талазы-биле улуг ажылдарны чоруткан.

СЭТА-ның корреспондентизиниң медээлеп турары болза, төп балык ажыл-агыйының Алдыы Волгада балык өстүрер ажыл-агый чери чоокку чылдарда улуу-биле көвүдээр. Ол черлер болза, Соңгу Каспийниң балык талазы-биле курлавырының кол черлери болур.

(СЭТА).

Улус судтарының соңгулдаларының мурнуу чарыында

Улус судтарының соңгулдаларынга белеткелдер бүгү чуртта калбарып турар. Хоорайларда болгаш суурларда агитация ажылдары чоруп турар. Ажылчы чоннар боттарының эң эки төлээлекчилерин улус шиитккекчилериниң болгаш улус төлээлериниң кандидаттарынга депшидип турар.

Сталинградтың муң-муң агитаторлары «РСФСР-ниң Улус судтарынга соңгулдалар дугайында Дүрүмнү» ажылчы чонга тайылбырлап таныштырып турар. Партия обкомунуң болгаш хооркомунуң лекторлары, прокуратура ажылдакчылары, политиктиг болгаш эртем билиглер нептередириниң талазы-биле ниитилелдиң лекторлары: «В. И. Ленин болгаш И. В. Сталин — социалистиг хоойлу дүрүм дугайында», «Совет судтуң кижизидикчи ролю», «Совет судтуң организациязының болгаш ажыл-чорудулгазының демократтыг үндезиннери» деп темаларлыг лекцияларны кылып турар. Улус төлээлериниң кандидаттарынга эң эки стахановчулар Катрунов, Шумилин, Клочкова оларны металлургчулар депшиткеннер.

Улус шиитккекчилерине болгаш улус төлээлеринге кандидаттар депшидиишкини Орехово-Зуевонуң бүдүрүлгелеринде, Молотов областың хоорайлар болгаш районнар төптеринде улуг көдүрлүүшкүн-биле эртип турар.

Улус шиитккекчилериниң болгаш улус төлээлериниң кандидаттарын депшидери Белоруусс ССР-де эгелээн. Минскиниң Ворошилов аттыг станок тудуунуң заводунуң коллективи бодунуң хөй кижи киржикчилиг хуралынга Сталин районнуң бирги участогунуң улус судунуң шиитккекчизи О. К. Имброну улус шиитккекчизинге кандидатка чангыс эп-сеткилдиг депшиткен. БССР-ниң юстиция Министерствозунуң улуг ревизору Е. Ф. Литвинов Минскиниң автомобиль заводунуң коллективинден улус шиитккекчизиниң кандидадынга депшитирген. Улус төлээлериниң кандидаттарынга депшитиргеннериң аразында—Белорусстуң Ленин аттыг күрүне университединиң органиктиг химия кафедразының ассистентизи эш Чирко, «Большевик» алгы заводунуң стахановчулары эштер Потапович, Лиско, Киров аттыг станок тудуунуң заводунуң мастерлери эштер Кардымов болгаш Валюкевич олар бар.

Азербайджан ССР-де соңгулда мурнунуң кампаниязы улуг көдүрлүүшкүннүг чоруп турар. Мында агитация ажылын интеллигенцияның төлээлекчилери, мурнакчы ажылчыннар болгаш колхозчулар чорудуп турар. Соңгулда округтарын болгаш соңгулда пунктуларын турузары республикада доозулган. Азербайджан ССР-ниң күрүнеиң ном үндүрер чери болур деп турар соңгулдаларга алдар болдурган литератураларны азербайджан дылда парлап үндүрген.

6 муң ажыг агитаторлар Вильнюстуң чурттакчы чонунуң ортузунда политиктиг ажылдарны чорудуп турар. Литва ССР-ниң политиктиг болгаш эртем билиг нептередириниң талазы-биле ниитилели совет хоойлу, дүрүм дугайында лекцияларның бөлүүн организастаан. Улус шиитккекчилеринге болгаш улус төлээлеринге кандидаттар депшидилгезинге алдар болдурган хуралдар хоорайның бүдүрүлгелеринге болуп эрткен. Дзержинский аттыг тапкы фабриказының ажылчыннарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының ниити хуралы улус шиитккекчизиниң кандидадынга шаанда хөлечик чораан, ам Вильнюстуң күрүне университединиң юридик факультединиң дөртку курзунуң студентизи комсомолчу кыс В. Цесявичюсту депшиткен.

Орук харылзаа Министерствозунуң Тулада машина тудуунуң заводунга хөй кижи киржикчилиг хурал болган. Улус шиитккекчизинге кандидатка Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи хоочун ажылчын партия кежигүүн эш М. В. Лисицыны машина-тудугжулары депшиткеннер. Моон мурнунда-ла соңгулдаларга эш Лисицын улус шиитккекчизинге соңгутурган. Ол харыысалгалыг ажылга ажылчы чоннуң бедик идегелин алдарлыы-биле ол хандырган болгаш бодун эң эки шиитккекчи деп бүзүреткен. Эш Лисицын бодунуң хүндүлүг хүлээлгезин күүсетпишаан, ооң-биле кады юридик школазын дооскан.

Улус шиитккекчилеринге болгаш улус төлээлеринге кандидаттар депшидиишкини Татар АССР-де улуг патриотчу көдүрлүүшкүн-биле эртип турар. Зеленодольскийниң шуугай заводунуң коллективиниң хуралынга улус шиитккекчизинге кандидатка Иван Иванович Козин депшитирген. Шаандагы ядыы тараачынның оглу эш Козин совет эрге-чагырганың үезинде дээди юридиктиг билигни чеьдип алган. Ол юстиция органнарынга 19 чыл ажылдап турар.

Иваново, Челябинск, Астрахань, Томск, Киров областарында, Хабаровск крайда, Удмурт АССР-де улус шиитккекчилеринге болгаш улус төлээлеринге кандидаттар депшидиишкини чоруп турар.

(СЭТА).

Улус судтарының составынга кандидаттарны областа депшидип эгелээн

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. **(Телефон-биле).** Барыын-Хемчик районнуң хөй-ниити организациялары улус судтарының составынга боттарының эң-не мурнакчы идегелдиг төлээлерин депшидип эгелээн.

Шекпээр сумузунда «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчулары район шиитккекчизиниң кандидадынга Ондар Дукур-оолду депшидип үндүргенин район иштинде чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар. Ол ышкаш улус төлээлериниң кандидаттарынга район эмнелгезинде эмчи эш Жарованы, хөй-ниитичи мурнакчы сестра Дудаакайны, МТС-тиң сураглыг механиги болгаш хөй-ниитичи эш Чавыдакты, школа башкызы Салчак Аракчааны, бажың аштакчызы Куулар Хандыбааны, коммунист Ооржак Бавуу болгаш өске-даа эштерни чаңгыс эп-сеткилдиг депшидип үндүргеннер.

БИИ-ХЕМ РАЙОН

ТУРАН. **(Телефон-биле).** Бии-Хем районнуң МТС болгаш эмнелге коллективтери, база «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчулары улус судтарының составынга боттарының идегелдиг кандидаттарын депшидип үндүргеннер. Ооң иштинде районнуң улус судунуң шиитккекчизиниң кандидадынга И. Петуховту болгаш улус төлээлериниң кандидаттарын депшиткеннер.

ТАНДЫ РАЙОН

БАЙ-ХААК. **(Телефон-биле).** Бо чылдың ноябрь 16-да Танды районнуң ажылчын, албан-хаакчыттары болгаш интеллигентилери, үлетпүр, бүдүрүлге, албан черлериниң, база хөй-ниитиниң организациялары, колхозчу ажылчы чоннары 1951 чылдың декабрь 16-да болур улус судтарының соңгулдаларынга боттарының эң шынчы, идегелдиг төлээлерин депшидип эгелээн. Ооң иштинде район судунуң шиитккекчизиниң кандидадынга И. Маршанскийни, улус төлээлериниң кандидаттарынга С. Ф. Шитовту болгаш өскелерни-даа чаңгыс эп-сеткилдиг депшидип үндүргеннер.

ТЕРЕ-ХӨЛ РАЙОН

ЧЫРГАЛАНДЫ. **(Телефон-биле).** Тере-Хөл районнуң ажылчы чоннары улус судтарының шиитккекчизинге болгаш улус төлээлеринге чоннуң херээ дээш бердинген кижилерни депшидип эгелээн. Ооң иштинде районнуң улус судунуң шиитккекчизиниң кандидадынга Новосибирьниң юридиктиг школазының студентизи Сат Дуңгаржыкты болгаш улус төлээлериниң кандидаттарынга райкүүскомнуң ажыл-агый эргелекчизинге 10 чыл ажыг ажылдап турар. И. Кенденни, Эми алдын уургайының каадыржаан хоочун стахановчузу И. Шөмбүлдү, «Большевик» колхозтуң мурнакчы колхозчузу болгаш идепкейлиг хөй-ниитичизи эш М. Күнчүгээни, база мурнунда районнуң чеди чыл школазының директорунга турган районнуң улус өөредилге килдизиниң эргелекчизинге депшээн хөй-ниитичи М. Ч. Сүрүнмаа болгаш оон-даа өскелерни чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткен.

ЭРЗИН РАЙОН

САРЫГ-БУЛУН. **(Телефон-биле).** Эрзин районнуң ажылчы чоннары, колхозчулары, РСФСР-ниң улус судтарының соңгулдаларын чорудар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ёзугаар 1951 чылдың декабрь 16-да болур суд соңгулдаларынга белеткелди калбартпышаан боттарының идегелдиг төлээлерин улус шиитккекчизиниң болгаш улус төлээлериниң кандидаттарынга чаңгыс эп-сеткилдиг депшидип турар.

Ооң иштинде районнуң улус судунуң шиитккекчизиниң кандидадынга Иргит Севээнни, улус төлээлериниң кандидаттарынга «Сталинчы орук» колхозтуң тудуг бригадири стахановчу Пар Лопсаңны, «Чаа орук» колхозта сураглыг чылгычы К. Ооватыны, Сарыг-Булунда районнуң чеди чыл школазының башкызы, идепкейлиг хөй-ниитичи Родинаны болгаш «Коммунизмче орук» колхозтуң тудуг ажылының шалыпчызы коммунист Чооду Сищинни, «Кызыл сылдыс» колхозтуң мал фермазының шалыпчызы коммунист Дарый Тептилек болгаш оон-даа өске эштерни депшиткеннер.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

САМАГАЛДАЙ. **(Телефон-биле).** РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ёзугаар 1951 чылдың декабрь 16-да болур улус судтарының соңгулдаларынга белеткел калбарган болгаш суд составынга кандидаттарның депшидилгези Тес-Хем районда чаңгыс эп-сеткилдиг бедик көдүрлүүшкүн-биле ноябрь 16-да эгелээн.

Районнуң улус судунуң шиитккекчизиниң кандидадынга Василий Чалчыкович Сарбааны, улус төлээлериниң кандидаттырынга районнуң мал эмчизи Г. Захаровту, школа башкызы Е. Яждаровскаяны, Берт-Даг сумузунда Ленин аттыг колхозтуң хой кадарчызы М. Хуурак-оолду, Чыргаланды сумузунда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң мал бригадири Д. Дүктүг-оолду, тудуг ажылында шалыпчы С. Шокар-оолду, МТС-тиң эң эки механиги, хөй-ниитичи А. Самбууну, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде мурнакчы малчын комсомолчу кыс Чооду Күске болгаш өскелерни-даа кандидаттарын депшиткеннер.

„Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели“

56 чыл мурнунда, 1895 чылдың ноябрьде В. И. Ленинниң удуртулгазы-биле Петербургтуң «Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели» тургустунган.

«Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели» орус хосталгалыг шимчээшкининиң төөгүзүнде «Үлетпүрчин шимчээшкининге даянып турар революстуг партияның баштайгы шынгыы эге-үрези болуп» кирген. «ВКП(б) төөгүзү, допчу курс»). «Демисел эвилелиниң» төөгүлүг улуг ужур-дузазы болза, Ленинниң удуртулгазы-биле революсчу марксистерниң кызыы лекциялыг пропагандадан ажылчыннарның ортузунга массалыг политиктиг агитацияже шилчип кирерин күүсеткени болгаш оон-биле чергелештир социализмни үлетпүрчин шимчээшкини-биле катыштырар чорукту Россияга эң-не баштай боттандырып эгелээни болур.

Ленинчи «Демисел эвилелиниң» революстуг ажыл-чорудулгазы болза, кажан делегейниң капитализми империалистиг чадаже өзүп кирип турар чылдарда үнүп турган. Царьлиг Россия капитализм чөрүлдээлериниң кол пунктузу болу берген турган. Ол капиталистерниң, помещиктерниң, колонизаторларның болгаш шериг дарлалының көстүп көрбээн төп чери болуп турган. Делегейниң революстуг шимчээшкининиң төвү Россия болу берген, ындыг янзы-биле орус пролетариат революстуг шимчээшкинниң бажында турар ужурлуг турган.

Россияның үлетпүрчин аңгызының ол хүндүлүг, төөгүлүг ролин күүседиринге ёзулуг марксисчи, эчис революстуг партия чугула турган.

Ленин болгаш Сталин «бүгүдеге тактиканың чижээ» болур ужурлуг чаа хевирниң партиязын тургузар дээш демисешкеннер. Ленинниң тургусканы «Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели» болза, большевик партияның, чаа хевирниң партиязының эге-үрези болган. Ол партия делегейде эң-не улуг Октябрьниң социалистиг Улуг революциязын белеткээн болгаш ону эчизинге чедирген.

* * *

1893 чылдың август 31-де (сентябрь 12-де) В. И. Ленин революсчу ажыл-чорудулгазы кылыры-биле Петербургка чеңдип келген.

Боду аныяк-даа болза, В. И. Ленин ынчаарда бүгү талазы-биле билиглиг марксисчи болган болгаш Казаньга база Самарага чорудуп турган чажыт социал-демократ ажыл-чорудулгазының талазы-биле чеди чыл ажыл дуржулгалыг турган.

«Марксизмни кайгамчык ханы билири, ол үедеги Россияның эконом болгаш политиктиг байдалынга марксизмни хереглеп билири, үлетпүрчин херээнин изиг, чаныш-сыныш чок бүзүрелдин, кайгамчык шылгарангай талантылыы—бо бүгү Ленинни Петербург марксистериниң алдарлыг удуртукчузу болдурган» («ВКП(б) төөгүзү, допчу курс» 20 арында). 1893 чылда Ленин Петербург үлетпүрчиннери-биле баштайгы ужуражыышкынының үезинде-ле оларның мурнунга кызыы пропагандадан үлетпүрчин аңгының калбак массаларының ортузунга массалыг политиктиг агитацияже кирер деп сорулганы салган. В. И. Ленин бодунуң «Улустуң өннүктери деп үүл» база олар социал-демократтарга удур канчаар чаалажып турарыл?» — деп программалыг ажылында ол шилчиишкиниң чугулазын теория талазы-биле үндезилээн.

Политиктиг агитацияже кирер талазы-биле ленинчи айтыышкынны боттандырар талазы-биле кончуг улуг ажык-дуза болза, составында В. И. Ленин, Кржижанский, Крупская, Ванеев, Запорожец, Старков болгаш өскелер-даа кирип турар «кырганнар» деп марксисчи бөлүкке хамааржып турар. Ленинниң удуртулгазы-биле ол бөлүк бодунуң пропаганда ажылын эде тургузуп, агитацияны чорудуп эгелээн. Петербургтуң бүгү районнарынга турган бөлүгүмнериниң ажылын база В. И. Ленин боду удуртуп турган. Бөлүгүмнерге өөредип турганы мурнакчы ажылчыннарның изиг ынакшылын Ленин чеңдип ап шыдаан. «Демисел эвилелин» тургузарынга болгаш оон революсчу ажыл-чорудулгазын чорударынга улуг рольдуг бооп турган үлетпүрчиннер, дуржулгалыг революсчу каадырлар Ленинниң удуртулгазы-биле кижизитиген.

Оларның иштинден Семянников заводунуң ажылчыны И. В. Бабушкин, Обухов заводунуң ажылчыны В. А. Шелгунов болгаш өскелер-даа ажылга онза шылгарап турганнар.

1894 чылдың төнчүзүнде Семянников заводунга болган ажыл соксадыышкының таварыштыр, Бабушкиниң идепкейлиг киржилгези-биле Ленин ол заводтуң ажылчыннарынга баштайгы агитация хуудузун бижип үндүрген. Оон-биле «кырганнар» деп марксисчи бөлүк Ленинниң инициативазы-биле пропагандадан агитацияже шилчиириниче баштайгы практиктиг базымны кылган.

* * *

Мурнакчы үлетпүрчиннериниң улуг эвес бөлүгүмнеринге марксизмни пропагандалаарындан массалыг политиктиг агитацияже шилчириниң төөгүлүг эргилдезин кылбышаан, В. И. Ленин оон-биле чергелештир марксисчи бөлүгүмнерни чаңгыс организация кылдыр катыштырарынче угландырган организакчы улуг ажылды калбартып чоруткан. 1895 чылдың күзүнүнде Ленинниң удуртулгазы-биле Петербургтуң бүгү быдаргай бөлүгүмнерин (ол үеде олар 20 чыгыы турган) чаңгыс-аан «Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демисел эвилели» кылдыр катыштырган.

«Демисел эвилелиниң» бажында 17 социал-демократтар кирип турар төп организакчы бөлүк турган, ол бөлүктүң составындан удуртур бюрону сонааан, аңаа: В. И. Ленин, Кржижанский, Старков болгаш өскелер кирген, В. И. Ленинниң баштаан төп организакчы бөлүү «Демисел эвилелиниң» бүгү агитация, пропаганда болгаш организакчы ажыл-чорудулгазын удуртуп турган. Ол бөлүк херек кырында Петербургтуң социал-демократтыг организациязының хоорай комитединиң ролин күүседип турган. Социал-демократтарның район комитеттериниң ролин 3 район бөлүктери күүседип турганнар. «Демисел эвилелиниң» кудуку организациязы болза, бүдүрүлгелерде организастатынган үлетпүрчин бөлүгүмнери болуп турган. Ол бөлүгүмнер заводтарда болгаш фабрикаларда үлетпүрчиннериниң ортузунга революстуг ажылды чорудуп турганнар.

Петербургтуң «Демисел эвилели» болза, профессионал-революсчуларга удуртурган шынгыы чажыт организация болур. Ол организация болза, централизмниң эгезинде тургустунган болгаш шынгыы чурумнуг, үлетпүрчиннериниң калбак массалары-биле сырыы харылзаалыг организация бооп турган.

Петербургтуң «Демисел эвилелиниң, а оон-биле кады Россияның бүгү социал-демократтарының революстуг ажыл-чорудулгазынга чаңгыс аай фундаментизи болза, 1894 чылда парлап үндүрген «Улустуң өннүктери деп үүл» база олар социал-демократтарга удур канчаар чаалажып турарыл?»—деп Ленинниң ному болган. Ленинниң ол генийлиг чогаалы болза, Россияга чаа төрүтүнүп тыптып келген үлетпүрчин аңгының революстуг партиязының үндезин манифестизи болган. Народниктерни улуска удур чоруп турар шүүлүү «улустуң өннүктери» кылдыр туюлунга чедир Ленин ол номунда илереткен болгаш социализмни үлетпүрчин шимчээшкини-биле катыштырарының шынгыы марксисчи тодаргай эртем ёзузунуң өөредиин берген.

Ленин болгаш Сталин социализмни үлетпүрчин шимчээшкини-биле катыштырар чорукту Россияның социал-демократтарның төп сорулгазы кылдыр көрген. Ынчалза-даа ону күүседиринге буржуаз агымнар—народниктер, «ажык марксистер» болгаш чаа тыптып турган «экономистер» шаптыктап турганнар.

Олар болза, үлетпүрчин аңгыны революстуг оруктан реформисчи орукче дедир эгидерин ораалдашкан агыышкыннар болур. Ынчангаш оларның-биле идейлиг демиселди чорудары революсчу социал-демократтарның чугула сорулгазы болу берген. Ол төөгүлүг сорулганы В. И. Ленин болгаш оон өөреникчилери революсчу марксистер күүседкен.

Народниктерни кулактарның идеологтары «ажык марксистерни» либеральдыг буржуазияның идеологтары, «экономистерни» ажылчын шимчээшкининче буржуаз саңлдарның киирикчилери кылдыр Ленин чаза шаап илереткен.

Народник ёзуга болгаш «ажык марксизмге», экономизмге удур эптеш чок демисел чокка Россияга марксисчи партияны тургузары болгаш социализмни үлетпүрчин шимчээшкини-биле катыштырар чорук болдунмас турган. Бернштейн болгаш даштыкының социал-демократтыг партияларында ол ышкаш кижилериниң үзел-бодалдары ышкаш шак ындыг бодалдары «ажык марксистер» болгаш «экономистер» нептередип турганнар. Ынчангаштын ол буржуазтыг агымга удур Ленинниң демисели болза, бүгү делегей оппортунизминге удур демисел болуп турган.

* * *

В. И. Ленинниң удуртулгазы-биле «Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели» Петербург үлетпүрчиннериниң ортузунга массалыг агитацияны калбартып чоруткан. «Демисел эвилели» бодунуң бүгү ажылын капиталистерге болгаш царьлиг самодержавиеге удур ажылчыннарның экономнуг болгаш политиктиг демисели-биле холбаштырып турган.

1895 чылдың ноябрьде англи капиталист Торнтонга хамааржып турган пөс фабриказынга болган ажылчыннарның ажыл соксадыышкыны-биле холбаштыр «Демисел эвилели» фабрикага хөй санныг ленинчи хуудустарны тараткан. Ол хуудустар ажылчыннарга улуг саңлдарлыг болган. 1895 чылдың декабрьде царьниң полициязы «Демисел эвилелиниң» кол составын В. И. Ленинни баштадыр тудуп хоругдаан. Ол хоругдаашкынның үезинде А. А. Ванеевтиң бажыңынга «Рабочее дело» солунуң бирги номерин база тудуп алган. Ол номерни үндүрерин В. И. Ленин белеткээн турган.

Тудуп хоругдаашкыннар болуп турза-даа, «Демисел эвилелиниң» агитастыг ажыл-чорудулгазы уламна калбак характерлиг болуп бар чыткан. 1895 чылдың ноябрьден майга чедир «Демисел эвилели» 70 ажыг хуудустарны парлап үндүргенин чугаалаарга-ла четчир.

Хоругдалга турган Ленин Петербургтуң «Демисел эвилелин» үргүлчү удуртуп, бодунуң сүмелери-биле болгаш айтыышкыннары-биле аңаа дузалап турган. Хоругдалга турган Ленин «Стачкалар дугайында» деп брошюра болгаш «Царьлиг чазакка» деп хуудусту бижээн. «Россияга капитализм хөгжүлдези» деп номун Ленин база борта бижип эгелээн.

Ниити чажыт солуннарны организастаарының болгаш партияның бирги съездизиниң белеткелиниң дугайында ол черниң социал-демократтары-биле дугуржуп алыр дээш, Н. К. Крупскаяны Ленинниң санаалы-биле «Демисел эвилелинден» Киевче чоруткан.

Өске-даа хоорайларда болгаш областарда быдаргай ажылчыннарны ындыг эвилелдерже катыштырарынга Петербургтуң «Демисел эвилели» күштүг идигни берген.

Эш Сталинның бодунуң ажыл-чорудулгазын эгелээни Закавказьеге 90 чылдарның ортаа үезинде марксисчи организация тыптып келген. «Месаме-даси» деп бөлүктүң революстуг эвээш кезиин баштап турган. Ленинге баштаткан петербург марксистери ышкаш, «Месаме-дасиниң» Сталинга баштаткан революстуг эвээш кезии грузин «ажык» марксистер биле — «Месаме-дасиниң» хөй кезии-биле шиитпирлиг демиселди чорудуп турган.

Ол демиселге «Закавказьениң революстуг ленинчи социал-демократтыг большевик организациязы эш Сталинның удуртулгазы-биле хевирлетинип тургустунган болгаш өзүп үнген». (Л. П. Берия. Закавказьеге большевикчи организацияның төөгүзүнүң дугайында айтырыгга, арын 20). Сталинга болгаш оон соратниктеринге «Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилели» деп ленинчи эвилел, оларның бодунуң революсчу ажылынга өскерлиш чок истеп келгени хевир болган.

Эш Сталинның удуртулгазы-биле пропаганданың кызыы бөлүгүм пропагандадан массалыг агитацияже шилчиир чорук Грузияга база боттанган. Оон-биле социализмниң үлетпүрчин шимчээшкини-биле катыжыышкыны Закавказьеге база боттанып эгелээн. Петербургтуң «Демисел эвилелиниң» революстуг дуржулгазынга даянып алгаш Ленин биле Сталин большевик партияны тургусканнар.

Ленин биле Сталинның тургусканы чаа хевирлиг партияның удуртулгазы-биле бистиң чурттун улузу капитализмни болгаш самодержавиени узуткап, совет эрге-чагырганың даштыкы болгаш иштики дайыннарын чылча шапкан болгаш социализмни тургузуп алган.

Петербургтуң «Үлетпүрчин аңгыны хостаар дээш демиселдиң эвилелиниң» алдарлыг оюн демдеглевишаан, совет улус бодунуң чуртту большевик партияның Төрээн чуртту, — орус болгаш делегей культуразының дээди чеңдип алыышкыны ленинизмниң Төрээн чуртту болурунга чоргаарланып турарлар.

Империалистиг реакцияга удур тайбын, демократия, социализм дээш демисежип турар миллионмиллион кижилерниң дайынчы тугу ленинизм болуп турарынга бистиң улустарывыс база чоргаарланып турарлар.

Генийлиг Сталинга баштаткан большевик партияның удуртулгазы-биле, Ленин — Сталинның тиилетирбес тугунуң адаа-биле, Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде делегейге төөгүлүг тиилелгени совет улус чеңдип алган болгаш ам коммунизм дээш чедиишкиннии-биле демисежип турар.

Н. НЕВСКИЙ.

МОСКВА. Күрүненин ийи подшипник заводунуң стахановчу коллективи Улуг Октябрьниң 34 чыл оюнга шылгарангай чедиишкиннер-биле ужурашкаш, ам-даа бедиткен темпи-биле ажылдап турар.

Чурукта: заводтуң эң эки хоюглакчыларының бирээзи А. И. Карасева нормазын үргүлчү-ле үш катап ажыр күүседип турар.

СЭТА-ның пресслишези.
Чуруу **В. Хухлаевтии.**

Алган хүлээлгелерни күүседир дээш

Чоокта чаа «Тыва алдын» трестизинин» бүдүрүлгелериниң партия, ажыл-агый активиниң хуралы болган.

Эш Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээлгелериниң күүселдезиниң дугайы болгаш ону хуусаа бетинде күүседириниң сорулгалары деп илеткелди трестиниң эргелекчизи эш Кононенко кылган.

Илеткелчи трестиниң бүдүрүлгелериниң онаалгалыг хүлээлгезин күүседир дээш, кызымакай ажылдап турарын чугаалавышаан, Копту болгаш Кагжырба бүдүрүлгелериниң чыл онаалгазын октябрь айда долдур күүсеткенин, Нарында бүдүрүлгениң ажылының экизин онзалап демделгэн. Ол ышкаш эш Кононенко бүдүрүлге черлеринде чедиишкиннер ында партия, комсомол, профэвилелдериниң организацияларының улуг организакчы-кижизидилге ажылдарын күштелдиргенинин ачызында чеңдип алдынганын айыткаш, баштыңчының мурнунга алган хүлээлгелерин хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседириниң дугайында тодаргай сорулгаларны чугаалаан.

Оон соонда чээрби кижи тодаргай саналдарны бергилээннер. Эң ылаңгыя Хараалда бүдүрүлгениң кол инженери эш Ковалевский бүдүрүлгениң ажылчын коллективиниң кызымак ажылын болгаш 3 чыл мурнунда-ла бир каш бажыннарлыг турган дагжыларның Ойна суурунуң өскенин, ында социалистиг чарыштың, культур-массалыг ажылдың эки организастыын демдеглээн. Оон ангыда ол, областың «Главкинопрокат» конторазының ол черни кино-биле четпес хандырып турарын илереткен. Эң ылаңгыя Хараалга «Богатая невеста» деп кино баргандан бээр ийи чыл иштинде ында чыъдып турар фактыны айыткаш, дагжыларны эң солун кинолар-биле ол черден хандырарын негээн. Оон аңгыда аңаа чүве чугаалааннар боттарының бүдүрүлгелеринде социалистиг чарышты, политик-кижизидилгелиг ажылды канчаар организастап тургусканын база четпес ажылдарны тодарадып турганнар.

Хуралга чугаалашкан айтырыг талазы-биле тодаргай шиитпирни үндүрүп, ында улуг Сталинга берген сөс болза, дайынчы программа болурун, ынчангаш ону хуусаазының бетинде долдур күүседирниң талазы-биле сорулгаларны быжыглап, ажылчын коллективтиң ортузунга полит-кижизидилгелиг ажылды база бедик деннелге чедирерин айыткан. Оон аңгыда бүдүрүлгелерде бар турар четпестерни кыска хуусаада чайладырын база айыткан.

А. ЛЕПЕШКИН.

Бичии аңчы

Улуг-Хем районунуң Көк-Чыраа сумуда он дөрт харлыг Михаил Донгак бо чылын бир-ле дугаар лиинпеп аттанган. Ол баштайгы 10 хонук иштинде 214 диинни өлүргеш, колхоз майгынынга кешгерин кээп дужааган.

Бичии аңчы ам база диинпеп чорупкан.

В. ДОРЖУ.

Норвегия Чазаанга Совет Чазактың нотазы

Агрессчи Атлантика блогунуң планнарын ёзугаар Норвегияда чорудуп турар дайын белеткелдериниге хамаарыштыр бо чылдың октябрь 15-те ССРЭ Чазааның нотазынга харыы кылдыр Норвегия Чазааның нотазын ССРЭ-ниң Норвегияда элчини С. А. Афанасьевке Норвегияның даштыкы херектер министри Х. М. Ланге октябрь 30-де дамчыдып берген.

Норвегия бодунуң девискээрин Атлантика блөгунуң боо-чепсектиг күштериниң агрессчи сорулгаларынга ажыгладыры-биле тыпсып берип турар дугайында фактыга удурланырын норвег чазак бодунуң нотазынга оралдажып турар болгаш норвег чазактың шериг талазы-биле чорудуп турар хемчеглери камгалал сорулгалыг чүве деп бадыткап турар.

Атлантика блогу «кандыг-даа агрессчи сорулгалар кылыр дивейн турар» деп норвег чазак бадыткап турар болгаш моон соңгаар бодунуң политиказын Атлантика пактызын барымдаалап тургузарын ол оон ынай база медеглээн.

Шпицберген архипелагының болгаш Медвежий ортулуктуң дугайында айтырыгга хамаарыштыр норвег чазак болза, шериг быжыглаашкыннары ийикпе, азы баазалар тургузары-биле ол ортулуктарны ажыглаарын өске күрүнелерге норвег чазак чөпшээревес деп медеглеп турар. Үстүнде айытынган ортулуктарны Соңгу-атлантиканың далай талазы-биле районунуң кол командылакчызының эргезинге шилчидип бергеш, 1920 чылдың февраль 9-та Шпицберген дугайында Париж керээзин үреп турар чоруун норвег чазак ындыг эвес деп ораалдажып турар. Ол керээ ёзугаар ол ортулуктарның районун дайын сорулгаларынга кажандаа ажыглавас ужурлуг турган.

Ноябрь 12-де ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министрининиң оралакчызы А. А. Громыко Совет Чазактың даасканы-биле Норвегияның херектерге түр бүзүретирген Г. Иорстадка моон адааанда ындыг уткалыг нотаны тутсуп берген:

«Бо чылдың октябрь 15-те Совет Чазактың нотазынга харыы кылдыр октябрь 30-де Норвегия чазааның харыы нотазы-биле холбаштыр ССР Эвилелиниң чазаа моон адааанда чүүлдү медеглээрин эргежок чугула деп санап турар.

1. Норвег чазак Атлантика блогунга катыжып алгаш камгалал дээр чылдак-биле ол блоктуң агрессчи планнарын ёзугаар дайын талазы-биле калбак хемчеглерни чорудуп турар дугайын херечилеп турар фактыларны октябрь 15-теги нотазынга Совет Чазак киирген.

Норвег чазак болза, агрессчи сорулгаларлыг политикага деткимче көргүспес дугайында 1949 чылдың февраль 1-де болгаш март 3-те ноталарынга Совет Чазакка берген бодунуң бүзүрединишкиннеринге чөрүштүр Норвег чазак бодунуң девискээрин агрессчи Атлантика блогунуң боо-чепсектиг күштеринге ажыгладыры-биле тыпсып бээрин херек кырында чөпшээрепкен, база ол ышкаш норвег боо-чепсектиг күштерни Атлантика блогунуң армиязының америк командылалынга чагыртырын чөпшээрээнинин дугайын база медеглээн, а ол блоктуң удуртулгазы-биле болгаш планнарын ёзугаар амгы үеде Норвегияда бүгү шериг белеткелдери чорутунуп турарын Совет Чазак бодунуң нотазынга айыткан.

Октябрь 30-деги нотазынга Норвег чазак болза, Атлантика блогунуң планнарын ёзугаар оон чорудуп турган бүгү хемчеглери дээрге тайбының болгаш Норвегияның айыыл чок чоруун хандырарының сорулгазын салып турар деп ол бүгү фактыларга чөрүштүр бадыткаарын ораалдажып турар. Ынчалза-даа норвег чазактың бадыткалы болза, хамаарышпастың бэйдалынга дөмейлешпейн турар болгаш хөй-ниитиниң, бодалын будулдуруушкунга таварыштырар деп турары тодаргай болган. Норвегияга Совет Эвилели кыжанмаан болгаш харын кыжанмэйн турганы билдингир турда-ла, Норвегияның айыыл чок чоруун хандырары эргежок чугула деп чылдахбиле ССРЭ-ге удур күрүнелериниң шериг бөлүглежиишкининче кирип алган болгаш оон-биле кады ССРЭ биле Норвегия аразынга халдашпазының пактызын чарар дугайында 1949 чылда Совет Чазактың саналын Норвег Чазак хүлээвээнинден безин үстүнде чижектер шагда-ла тодаргай көстүп турар.

Норвегия-биле кожа күрүне болур Совет Эвилели-биле халдашпазының дугайында пактыны чарарындан Норвег Чазактың ойталааны болгаш ол-ла үеде Атлантика блогунче Норвегияның кирген чоруу тайбынны быжыглаарынче оон чүткүлүнүн дугайында Норвег чазак-тың медеглелериниң бүгү хоозун мегезин илдеңи-биле көргүзүп турар. Агрессчи характерин Совет Чазак хөй катап айтып келген Атлантика блогунче Норвегияның кирген чоруу болгаш Атлантика блогунуң планнарын ёзугаар норвег девискээрге дайын хемчеглериниң чорудуушкуну Норвег чазактың чорудулгалары шынында оон мындыг меге медеглелдеринге кайы хире карышкак болуп турарын факт боду-ла көргүзүп турар.

2. «Атлантика пактызының организациязы улустар аразының бүгү маргылдааларын тайбың арга-биле шиитпирлээрин чеңдип алыры-биле шиитпирлиг ажылдаар» деп Норвег чазак бадыткап турар. Ынчалза-даа улустар аразының маргылдааларын тайбын арга-биле шиитпирлээринге Совет Эвилелинге удурланган Атлантика блогу дээн ышкаш хагдынчак күрүнелер бөлүглээшкинин тургузары негетинмейн турар дээрзи көңгүс тодаргай. Ол блок улустар аразының маргылдааларын тайбың арга-биле шиитпирлээри-биле эвес. харын чаа дайын белеткээринге чыылганын фактылар көргүзүп турар. Ол үүл болза, ол блокче кирип турар чурттарның боттандырып турары боо-чепсеглээшкиннер көвуделгезинде, өске девискээрлерге, ылаңгыя хамыктың мурнунда Совет Эвилелиниң кызыгаарларының чоогунга, оон иштинде норвег девискээрге америк шериг баазаларын тургузуп турарында, база ол ышкаш Атлантика блогунуң сорулгаларын ёзугаар өске шериг хемчеглерин чорудуп турарында илерээн.

3. Норвег чазак Шпицберген архипелагка болгаш Медвежий ортулукка кандыг-бир шериг быжыгланыышкыннарын ийикпе, азы баазаларын тургуспаан болгаш тургуспас-даа дээнин, база ол ышкаш ону кылырын кандыг-бир өске күрүнеге чөпшээревес дээн дугайында Норвег чазактың медеглелин Совет Чазак кичээнгейге ап турар. Оон-биле кады Шпицберген архипелагты болгаш Медвежий ортулукту Соңгу-атлантиканың далай талазы-биле районунуң кол командылакчызының эргезинге шилчидип бергениниң фактызы, ук айытынган ортулуктар «дайын сорулгаларынга кажан-даа ажыглатынмас ужурлуг» деп айтып турар 1920 чылдың февраль 9-та Шпицберген дугайында Париж керээзинге чөрүшкек болуп турарын медеглээрин Совет Чазак эргежок чугула деп санап турар. Норвег чазактың ол чорудулгаларын Совет Чазак айытынган керээ ёзугаар Норвегияның алган хүлээлгелеринге таарышпайн турар болгаш ССРЭ-ге хамаарыштыр эп-найырал чок чорук кылдыр санап турар. Совет чазак болза, Шпицберген архипелагты болгаш Медвежий ортулукту Атлантика блогунуң командылалының эргезинге шилчидип бергенин Норвег чазактың чөптүг чорудулгазы кылдыр черле көрүп шыдавас.

Атлантика пактызын барымдаалап бодунуң политиказын тургузар дээн дугайын Норвег чазак октябрь 30-деги нотазынга медеглеп турар. Ынчангаш шак ындыг политика совет норвег харылзааларга улуг когаралды таварыштырар дээрзинче Норвег чазактың кичээнгейин угландырары чугула деп Совет Чазак база катап санап тур. Норвег чазак шак ынчаар хөделбишаан, ындыг политиказының уржуктары дээш бүгү харыысалганы бодунга алыр апаар».

(СЭТА).

Орус дыл өөренир бөлүгүм

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде партия, комсомол активчилери болгаш сумуда эге школа башкылары орус дыл өөренириниң бөлүгүмүн тургузуп алганнар. Ол бөлүгүм партияның политбөлүгүмүнүн кичээлиниң соонда, гитница хүнде, неделяда бир катап ажылдап турар. Бөлүгүмнү школа башкызы А. Д. Цедрих башкылап турар. Ол башкы бөлүгүмнүң өөреникчилеринге быжыг билигни бээринге улуг соңгуургалдыг кызымак организакчы болуп турар.

Бөлүгүмде өөренип турарлар эртемнериниң дүлгүүрү, улуг орус улустуң дылын өөренип алырынче улуг соңуургалын салып кызымак өөренип турарлар.

Олар орус дылды өөренип алгаш, Ленин—Сталинның теориязын, бистиң чогаалчыларывыстың хөй үүл чечен чогаалдарын очулдурулга чокка номчуп өөренирлер.

О. АЛЕКСАНДР.

Михаил Васильевич Ломоносов

(Төрүтүнгенинден бээр 240 чыл болганынга)

«Ломоносов тура-соруктуң анаа эвес күжүн медереп билириниң анаа эвес күжү-биле катыштырбышаан, чырыдыышкынның бүгү-ле адырларын хаара туткан. Ол төөгүчү, ритор, механик, химик, минералог, чурукчу, шүлүкчү чораан болгаш бүгүнү көрүп эртип, бүгү үүлдерге ханылап чораан» деп Ломоносовтуң дугайында улуг орус шүлүкчү А. С. Пушкин бижээн.

240 чылдар мурнунда, Соңгу-чүкке Денисовка деп суурга, далай кыдыының шыдалгыр тараачын кижизиниң өг-бүлезинден улуг орус эртемдээн Михаил Васильевич Ломоносов төрүтүнген. Кажан Михаил Васильевич он хар чеьдип турда, ооң адазы далайже балыктап чоруурда, оглун кады ап алыр турган. Кара чажындан тура айыылдыг үүлдерге чаңчыккан Ломоносов бойдустуң болуушкуннарын шинчилеп көөрүнге өөрени берген.

Ломоносовтуң чаш чылдарында-ла ооң билиглерже чүткүлү тодаратынып келген. Соңгу-чүктүң узун кежээлеринде Ломоносов бижикти, грамматиканы, арифметиканы кызымаа-биле өөренип турган. Ону тараачын кижи оглу болурга, школага безин хүлээвээн турган.

Ломоносов он тос харлыг турган, адазы каржызы-биле чөпшээревейн турда-ла Москваже чадаг чорупкан. Москвага келгеш, ол бодунуң ызыгуурун чажырып туруп, славян-греклатин академияга кирип алгаш, үш чылдар дургузунда өөренир курсту чаңгыс-ла чылдың дургузунда өөренип доскан.

Академияга тургаш, ооң ап турган стипендиязы хензиг бичии болган ужурунда, Ломоносов ол чылдарның дургузунда аар-берге амыдыралды көрүп эрткен.

Аңаа өөренгениниң соонда, 1735 чылда Ломоносов үш эң эки студентилер-биле кады өөредилгезин уламчылаары-биле даштыкыже чорупкан. Ол аңаа баргаш, дөрт чылдарның дургузунда химия, металлургия, даг херээниң болгаш математика талазы-биле Европаның эң дээрге эртемдээннериниң ажылдарын өөренип турган.

Ынчангаш Ломоносов даштыкыдан Россияга ажылдаар долу күзелбиле ээп келген. Ол үеде академияга немецтер бүгү чүвени баштап турган. Олар бүгү орус улусту, эң ыланғыя орус эртемдээннерни көөр хөнну чок турганнар.

Академияны баштап турган немецтерни Ломоносов бодунуң дорт, шугул, кымга-даа хамаарышпас болгаш бодунуң күжүнүң кызыгаарын билир байдалы-биле бодунга шуут удурланыштыр тургускан.

Ломоносов болза, немецтер үүгле боттарының эрге-ажыын камгалап турар дээрзин бир дугаарында билгеш, орус эртемни тургузуп, онуң хамаарылга чокка сайзырадырынче чүткүлдүг турган.

Ломоносов улуг болгаш ханы эртем-шинчилел ажылдарын кылгылаан-даа болза, аңаа профессор деп атты 1745 чылга чедир тывыспаан турган. Ооң соонда Ломоносов болза, бир-ле дугаарында академик деп атты алган эң баштайгы орус эртемдээн турган.

Академик С. И. Вавилов М. В. Ломоносовтуң дугайында мынча деп бижээн: «Бистиң эртемивистиң чедиишкиннериниң кыдыкы булуң даштарының үндезиннерин шаанда ылап-ла Ломоносов салган. Ынчангаш Ломоносов — бистиң культуравыстың тугу, бистиң эртемивистиң эрткен үедеги алдарлыг культуразының ёзулуг дириг овур-дүрзүзү болуп турарының ужуру ында».

Орус эртемниң болгаш культураның хөгжүлдезинин херээнге Ломоносовтуң роли канчаар-даа аажок улуг.

Ломоносовтуң хөй-хөй кайгамчыктыг ажыдыышкыннары болгаш бодалдары, үүгле XIX векте Барыын Европаның болгаш орус эртемдээннериниң ажылдарынга чайыннанчак бадыткаашкыннарны алганының сөөлүнде, ам үнелетинип көрдүнген турган.

Ломоносов болза, орус культураны болгаш эртемниң сайзыралынга улуг патриоттуг чанчылдарның үнлезилекчизи турган. Бодунуң хөй талаларлыг эртем ажылдары-биле ол орус эртемни болгаш орус улустуң алдарын бедик көдүрбүшаан, орус кижилериниң эртем болгаш литературлуг ажыл-чорудулгага «салымчаяаны, тура-соруу чок» дээр дугайында меге чугааны чылча шапкан. Ындыг янзылыг чугааларны ынчаарда Россияга чурттап турган хөй санныг азырадыкчы даштыкы кижилер болгаш даштыкының мурнунга кул ёзузу-биле мөгейип сөгүрүүр, хаанның чапшаачылары өскүдүп турганнар.

Бөдүүн тараачын өг-бүледен төрүтүнген Ломоносов эртем-өөредилгеже кирер эжик кандыг-даа кижилерге ажык болурун негеп турган. Ломоносовтуң эртем талазы-биле ажыл-чорудулгазы канчаар-даа аажок янзы бүрү: ол георгафтыг карталарны эде кылып, Соңгу-чүктүң далай оруун төлевилеп, химия болгаш физиканың хөй санныг үндезин айтырыгларын шиитпирлээн. Ол, бистиң үевиске тергиин калбарыышкынны ап, улуг ужур-дузалыг болган чаа эртемни — физиктиг химияны үндезилеп тургускан. Ол ышкаш Ломоносовтуң электрижидилгени өөренир талазы-биле кылып турган ажылдары база кайгамчыктыг. Ломоносов америк эртемдээн Франклинге бодаарга, ону шинчилээринче оранчок мурнап кирген.

Ломоносов бодунуң эртем талазы-биле билиглерин болгаш хөй санныг ажыдыышкыннарын Төрээн чуртунга дуза чедиреринче угландырып турган. Дыл эртемдээни болгаш шүлүкчү Ломоносовтуң орус культураның база эртемниң сайзыраашкынынга ужур-дузазы база кайгамчык улуг.

М. В. Ломоносов орус дылдың эң баштайгы грамматиказын чогаадып тургускан. Ооң киирген кол дүрүмнериниң ужур-дузазы бистиң хүннеривиске чедир-ле хевээр арткан.

Химия болгаш физика талазы-биле бодунуң эртем ажылдарын Ломоносов амыдыралының кол херээ кылдыр санап чораан. Шүлүк чогаадыышкыннарын ол бодунуң ийи дугааргы чергениң херээ кылдыр көрүп чораан. Ынчалза-даа ол, орус шүлүк тургузуунуң талазы-биле элээн каш санныг улуг ажыдыышкыннарны кылгылаан. М. В. Ломоносов орус улустуң ырын ханызыбиле өөренип көргеш, орус шүлүкке силлабиктиг эвес, а тониктиг система эки тааржып турар деп түннелди кылган. Ынчангаш, ону Ломоносов бодунуң шүлүктери-биле херек кырынга бадыткадып көргүскен.

М. В. Ломоносовтуң XVIII вектин эге үезинде бижээн ода-шүлүктери ёзулуг ажыдыышкыннар болган. Бедик утка-шынарлыг болгаш доктаамал тургузуглуг шүлүктер орус дыл кырынга бир дугаарынла көстүп келген.

Ооң шүлүктери орус улустуң күжүнге болгаш угаанныынга, Төрээн чуртунуң байлаанга бүзүрээшкин-биле долдунган болуп турар. Ол чонну калбаа-биле өөренириңче кыйгырып, кандыг-даа кижилерге өөредилге черлериниң эжиктериниң ажык болурунуң дугайын чугаалап, улустуң чаагай амыдыралының көдүрлүүшкүнүнүн дугайында сагыш салып чораан.

М. В. Ломоносовтуң амыдыралы болгаш ажыл-чорудулгазы улуг орус улустуң иштинге кандыг талантылар чорааныныңболгаш ол талантылыг кижилер хаанныг Россияның үезинде кайы хире берге байдалдарга турганының дугайында тодаргай чижек болуп турар.

Гениалдыг орус эртемдээн М. В. Ломоносовтуң күзеп чораан бодалдары бистиң совет чуртувуска долузу-биле боттанган. Өөренир-ле деп күзээн кижи бүрүзүнде эртемнериң эжин ажык, ооң бижип турганы ышкаш, ол хире хөй чер байлактары ажытынган-даа, эртем болза, совет улустуң амыдыралынга хүндүлүг черни ээлеп турар апарган. Совет кижилер эң баштайгы улуг орус эртемдээн М. В. Ломоносовтуң дугайын ынакшылы-биле болгаш хүндүткелбиле сактып чоруурлар.

И. ПЛОТКИНА,
дыл литература болгаш төөгүнүн эртем шинчилел институдунуң эртем ажылдакчызы.

Үндүрген шиитпириниң күүселдези дээш ажылдаар херек

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумунуң ажылчы чоннарының депутаттарының суму Совединиң ээлчеглиг 9 дугаар сессиязы чоокта чаа болуп эрткен.

Сессияга «Сталинчы орук» колхозта мал кыштаглаашкынынга белеткел дугайында суму Совединиң эрткен сессиязының үндүрген шиитпириниң күүселдезинин дугайында ол колхозта мал эмчизи эш Дукурнуң илеткелин дыңнаан.

Мал ажылында четпестер Бора-Тайгада «Сталинчы орук» колхозта илереп турар деп чүвени сессияга шыңгыы шүгүмчүлээн. Ниитилештирген малдың үчёдун мал бригадаларының бригадирлери өй-шаанда чорутпайн турар. Чаа төрээн малдарның чаш төлүн үчётка киирбес, өлген малдарның актызын контроль чок тургузуп турар база ниитилештирген малдарны хуу малдар-биле кадып турар үүлдер сессияга илерээн. Ол ышкаш, чамдык кижилер элээн хөй малды чажырып турар чоруктар бар болуп турар.

Колхозтуң ниитилештирген малын кыштагладырда, ооң хуу малдарны аңылаарын колхозтуң мал кадарчыларынга сессия дааскан.

Мал ажылынга контрольду дыңзыдарын суму Совединиң даргазы Санчайга сессиядан дааскан.

Суму Соведи мал бажының үчёдун шын тургузар ужурлуг деп сессия санаан.

«Сталинчы орук» колхоз (даргазы Даваа) 1951—52 чылда мал кыштаглаашкынынга 26 кезек черде мал кыштагларын белеткээн, 150 тонна өдекти бөлүп, 38 эрги, чаа кажааларны септээн, 500 центнер мал чемин кыштагларда чедирип алган. Ынчангаш, эрткен сессияның шиитпирин күүселкен. Ынчалза-даа күүселденин шынары куду болуп турар: септетинген болгаш чаа туттунган кажааларның шынары багай. Мал кажааларын четче дезинфекциялаваан. Кыштаглаашкынга белеткелди чоокку үеде доозар деп сессия шиитпирлээн,

Четпестерни узуткаарының болгаш мал кыштаглаашкынының ажылдарының талазы-биле суму Совединиң сессиязы тодаргай шиитпирлерни үндүрген.

Ол шиитпирлерни амыдырал кырынга боттандырары Бора-Тайга суму Совединиң кол сорулгазы болуп турар болгаш суму Советтериниң ниити ажылын үргүлчү хынап, Сүт-Хөл райкүүскомунуң талазындан оларны боттуг удуртулга-биле хандырары чугула.

М. БАВУУ.

Колхозтуң чедиишкиннери

Улуг башкы Сталинга чоруткан чагаада алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседир дээш эрестиг ажылдап турганының түүнелинде Каа-Хем районда «Октябрьниң 30 чыл ою» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери сөөлгү үеде улуг чедиишкиннерлиг болган.

Колхоз бо чылын күрүне мурнуига бодунуң бир дугаар хүлээлгезин хуусаа бетинде күүселкен болгаш ооң-биле кады эьт, дүк белеткээриниң планын база ажыр күүселкен. Ол ышкаш колхоз ниитилештирген малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын база багай эвес күүседип турар.

Чылгы мал өстүрериниң планын колхоз 105,5 хуу күүселкен. Чылгычылар эштер Бирлей болгаш Өдеккей олар кадагалаан малын эки карактап турарлар, олар төрээн 31 белерден 31 кулуннарны менди камгалап алган.

Чурттуң болгаш областың мурнакчы малчыларының үлегер дуржулгазын боттарының хүн-бүрү практиктиг ажылынга чөп ажыглап турарының хараазы-биле колхозтуң инек саанчылары эштер Инек-Саар болгаш Притворова олар сүт саап алырының чыл планын эрткен он айларның иштинде күүседип алганнар.

Колхозтуң шээр малының кадарчылары эштер Даваалай болгаш Сюрюн-оол олар боттарының хүлээлгелиг ажылын ак-сеткилдиг күүседип турарының хараазы-биле бүгү төрээн 300 хой, өшкүзүнүң чаш төлдерин бүрүн камгалап алган ийикпе, азы хой болгаш өшкүнүң баш санын өстүрериниң планын 112,5 хуу күүсеткеннер. Хаван өстүрериниң планы 100,6 хуу күүсетинген.

Колхозтуң ниитилештирген малын кышкы үеде эки, чылыг кажааларде хандырарын барымдалааш колхозчулар хаванга болгаш бызааларга 1—1 чаа кажааларны тудуп алган, ынчаарга 240 баш инек кирер 3 кажааларны, шээр малдың 7 болгаш бызааның 3 кажааларын бүрүн септеп, чылыглап алган. Мал кышкы үеде сиген, чемиш-биле бүрүн хандыртынган.

М. КРАВЦОВ.

Бижик өөредилгезинге кичээнгей салыр

1951 чыл бистиң обласка бижик билбес болгаш бижикти биче билир чорукту колдуунда узуткаарының хайныышкынныг чылы деп чүве бүгүдээге билдингир. Мынчангаш бо ажыл областың бүгү районнарының сумуларында, колхозтарында, совхозтарында массалыы-биле чоруп турар. Ындыг турбужа, Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал сумузунда Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде бижик бөлүгүмүнүң ажылы мооң мурнунда үргүлчү үзүктелиишкинниг чоруп келген ийикпе сөөлгү үеде шуут-ла чорувастаан.

Ооң уламынан ол артельге чазын-на бижик билбес тургулаан кижилер ол-ла деннелинде артпышаан. Оларның аразында коммунистер болгаш комсомолчулар безин хөй.

Ынчаарга, колхозчу тараачыннарны бижикке өөредипки дег билиглиг кижилер аңаа чок турганы ол бе дээш көөрге, артельдиң төвүнге ында эге школаның башкылары-даа, Шагаан-Арыгдан, Кызылдан келген үстүкү класстарның өөреникчилериде хөй чайлаан. Оларның аразында Кызылдың башкы училищезинин, көдээ ажыл-агый техникумунуң фельдшер-акушер школазының студентилери безин эмгежок болган.

Ол хире улуг күштү Ийи-Тал сумуу Совединиң даргазы эш Хойтпак-оол, артельде партия эге организациязының секретари Иөм-Хуурак, колхоз даргазы Т. Кук болгаш сумуда өске-даа хөй-ниити организацияларының удуртукчулары шуут-ла чөп ажыглавайн барганы окта таарышпас.

Колхозчу тараачыннарның культурлуг хөгжүлдезиниң үндезини— оларны бижик-биликтиг болдурарының чугула ажылы ол хире багай байдалга үр үеде уламчылап келген турунда, ВКП(б), ВЛКСМ-ниң райкомнары, райкүүском, ооң улус өөредилге килдизи мырыңай-ла ожаарып көрбейн келгенин база демдеглезе чогуур.

Мынчангаш үстүнде көдээ ажылагый артелинде бижик өөредилгезин дарый хуусаада катап диргиспишаан, шыырак культармейжилерни үзүп быжыглааш, арткан хуусаанын дургузунда бижик билбестернин оода чамдыызын өөредир дээш шыңгыы демиселди чорудар херек.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Колхозка ясли тургузар херек

Колхозка уруглар яслизин тургузар чорук ол колхозтуң ниити ажылагыйынга улуг идигни берип турар. Чүге дизе, колхозчу херээженнер, ылаңгыя ие херээженнер боттарының бичии уругларын яслиге тургузуп кааш ажылга үнери болур.

Ындыг турбужа, Эрзин районда «Коммунизмче орук» көдээ ажылагый артели мынчага чедир уруглар яслизи тургузуп албаан. Ооң ужурундан ажыл-агыйның кандыг-даа кампанияларының үезинде колхозчу херээженнер ажылче үнмейн турар. Бир эвес колхозка ясли турган болза, колхозтуң күш-ажыл кылып шыдаар элээн хөй херээженнери күш-ажылдың минимумун күүседип ап шыдаар турган ийик.

Мынчангаш колхозка ясли организастап тургузары негетинип турар.

К. НЮРЗАТ.

КОНСУЛЬТАЦИЯ

ССРЭ-де шын шиидилге

Үжен дөрт чыл бурунгаар 1917 чылдың ноябрь 7-де Россияның ажылчы аңгызы эн-не ядыы тараачыннар-биле кады күрүнеиң бүгү эрги аппарадын дүжүргеш, эрге-чагырганы боттарының холунга алган болгаш чаа Совет күрүне аппарадын, совет эрге-чагырганы тургускан. Ооң-биле кады Совет эрге-чагырганың бир дугаар хүннеринден эгелээш чаа совет судту тургускан.

Улус комиссарларының Чөвүлели 1917 чылдың ноябрь 24-те № 1 суд дугайында төөгүлүг декретти үндүрген. Ол декретти ёзугаар дорт бадылаашкын-биле соңгуур бир шииткекчилиг болгаш ээлчежип ажылдаар ийи төлээлерлиг чер-чер судтарын тургускан. Чер-чер судтарының шииткел доктаалдарын болгаш шиитпирлериниң дугайында хомудалдарны көрүп шиитпирлээри-биле уездилер судтарын тургускан турган. Ооң сөөлгү чылдарында суд системазынга чамдык өскерилгелерни кылган, а 1923 чылдың январь 1-де «РСФСР-ниң суд тургузуунуң дугайында Дүрүмнү» үндүрген, ол Дүрүм ёзугаар суд системазын: 1. улус суду, 2. губерния суду, 3. РСФСР-ниң Дээди суду кылдыр эде организастаан. РСФСР-ниң Дээди суду, адаанда турар суд органнарының ажылын хайгаарап көрүп болгаш шуут удуртуп турган, а Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң тургустунганы-биле холбаштыр 1924 чылда ССРЭ-ниң Төп Күүсекчи Комитединиң чанынга ССРЭ-ниң Дээди судун тургускан.

1926 чылдың ноябрь 19-та РСФСР-ниң суд тургузуунуң дугайында Дүрүм хүлээп алдынган, ол Дүрүм ёзугаар улус судтарың ажылчы чоннарның депутаттарының Советтери соңгуп турганнар.

ССРЭ-ниң үндезин хоойлузу — Сталинчы Конституцияны ёзугаар 1938 чылда ССРЭ-ниң, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның суд тургузуунуң дугайында хоойлуну үндүрген. Ол хоойлуну ёзугаар: а) хамаатыларның социал эт-хөренги байдалын болгаш албан дужаалы, оларның национал болгаш раса хамаарылгазы хамаан чок бүгү хамаатыларга чаңгыс аай болгаш деңгелиг чоруунга, б) ССРЭ-ниң кеземчилелдиң, хамаатының болгаш чорудулга хоойлуларынга судтарга чаңгыс аай болгаш ыяавыла күүседир ужурлуг чурумга үндезилеп, ССРЭ-де шын шиидилгени боттандырып турар.

Бистиң судувустуң ёзулуг демократтыг характериниң болгаш ССРЭ-ниң бүгү хамаатыларының ооң ажыл-чорудулгазынга киржилгезиниң түннелинде кем-буруулуг идегеттер-биле ол чедиишкинниг демисежип, чаа амыдыралды тургузарының болгаш ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинин талазы-биле күрүнеге мурнакчы дузалажып турар.

Суд системазының кол звенозу бисте—улус суду. Бисте шын шиидилгени чурттакчы чонга чоок тургустунган район судунга, ол районга калбаа-биле билдингир шииткекчи болгаш улус төлээлери боттандырып турар.

Бүгү-эвилелдиң Коммунистиг (большевиктер) Партиязының, эш Сталинның шылгарангай удуртулгазы-биле бистиң чуртувус ам социализмден коммунизмче чоорту шилчиириниң улуг сорулгаларын чедиишкинниг күүседип турар. Эрге чурумну болгаш совет хоойлуларны бүгү совет хамаатыларының, албан черлериниң, бүдүрүлгелериниң амгы үеде шыңгыы сагыыры коммунистиг ниитилелди бистиң чуртувуска тургузарының база бир чугула негелделериниң бирээзи деп үүе билдингир.

Күрүнеиң эң чугула сорулгаларының бирээзи болза, совет кижилерни коммунистиг ёзуга кижизидери болуп турар. Кижилериң медерелинде капитализмниң артыышкынын узуткаарының херээнге кижилерни бүзүредири, чурттакчы чоннарның ортузунга культур-чырыдыышкын ажылы улуг ужур-дузалыг.

Ындыг-даа болза, капитализмниң артынчызы доктаатынган эрге чурумнарга айыылдыг болуп, кем-буруулуг үүлгедиглер болу бээр болза, күрүне албадалдың, ялалалдың хемчеглерин арга чоктан кылыр болгаш ону ынчаар-даа хүлээлгелиг апаар.

Эрге үрелгези-биле чедиишкинниг демисежири амгы үеде күрүне аппарадының кол сорулгаларының бирээзи болур, ол чугула сорулганы шын шиидилгениң чурумун ёзугаар суд органнары боттандырып турар, оларның ажыл-чорудулгазы эрге чагырганың бүгү өске органнарының ажыл-чорудулгазындан ылгалдыг. Ооң ылгалы болза, үүгле ында күрүне аппарадының онза кижилери— шииткекчилер ажылдап турарында эвес, херектиң бүгү байдалының истелгезин кижилерниң киржилгезибиле кылып турарында, суд социалистиг шын шиидилгени боттандырып турарында болгаш ол шын шиидилгени боттандырарда суд хамаарылга чок, чүг-ле хоойлуга чагыртырында болур.

Күрүнеде албадалды боттандырып турар эң чугула органнарының бирээзи бисте суд болур. Бистиң улус судувус совет суд болза, совет хоойлуну үрээн кижи бүрүзүн шыңгыы ялалап, ынчангаш ооң-биле социалистиг күрүнеиң экономнуг болгаш шериг күчүзүн камгалаар хүлээлгелиг.

Шын шиидилге дээрге, күрүне эрге-чагыргазының боттандырылгазының онза хевири болур, совет судтуң ажыл-чорудулгазы чөп болгаш хоойлу ёзугаар. Бодунуң үретирген эргезиниң дугайында камгалалды хамааты бүрүзү күрүне органы судтан кажан-даа тып алыр, а кем-буруулуг кижилерни күрүнеиң ады-биле шыңгыы болгаш чөп ялалаар.

Күш-ажылдың социалистиг чурумун быжыглаарынга бистиң улус судувустуң ажыл-чорудулгазы ужурдузалыг. **«Суд болза, ядыларның шуптузун күрүне башкарылгазынга киириштиреринин органы, суд болза, пролетариаттың болгаш эң ядыы тараачыннарның эрге-чагыргазының органы. Суд болза, чурумга кижизидериниң чепсээ»** — деп эш В. И. Ленин бижээн.

Совет суд кем-буруулугларга кеземче харысалгазын хүлээдирин ажыглавышаан кем-буруулугларны чүгле ялалаар эвес, харын оларны эдер, эде кижизидер сорулгалыг.

Суд тургузуунуң дугайында хоойлунуң 7 дугаар үүлүн ёзугаар ССРЭ-де суд истелгезин эвилелдешкен азы автономнуг республикаларның ол ышкаш автономнуг областың дылынга чорударын, ол дылды билбес кижилерге херек-биле очулдурукчу дамчыштыр таныжарын, азы судка бодунуң дылынга чугаалаарын хандырып турар.

Суд тургузуунуң дугайында хоойлунуң 8 дугаар үүлүн ёзугаар херектиң истелге хыналдазын ССРЭ-ниң бүгү судтарынга ажык чорудар болгаш буруудатырып турар кижилерге камгаланыр эргени хандырып турар. Ол ышкаш бүгү судтарга херектиң көрүлдезинге улус төлээлери база киржип турар.

Бистиң улус судувус болза, делегейде эн-не демократтыг суд болуп турар.

Буржуаз ниитилелде хоойлу болза, буржуазияның тура соруунуң илередиишкини, шииткекчилер болза, оларның төлээлекчилери, а суд болза, ажылчы чоннарны базарының органы болуп турар, ынчангаш ындыг судтуң шиитпири кажан-даа чөптүг эвес, кажан-даа буржуазияның сонуургалдарын камгалаарынче угланган болгаш чурттакчы чоннарның дарладып турар хөй кезииниң сонуургалдарынга удур болур.

Капиталистиг чурттарда шиитекчилерни кым-даа соңгувас, а дээди кижилериң ортузундан томуйлап каар. Бир эвес ажылчы чоннарның дугайында баштайгы судтуң үндүрген шиитпири барымдаа чок болгаш хоойлу ёзугаар эвес болган болза-даа, шиитирген кижи ол херекти эде көөрүн кайын-даа чеьдип ап шыдавас.

Америк суд өске национал кижилерге дерзии. АКШ-та негрлерни ак кештиг кижилер өлүрүп каар болза, ону кем-буруу деп санавас. 1947 чылда Георгия штаттың кара бажыңына хоругдактан 8 негрлерни өлүргүлеп каан. Оларны өлүргенкижилерни суд агартып салыпкан. Ол араатанзыг өлүрүкчү чорукту көрүп турган херечилерни безин судка олуруштурбайн барган.

Хаанныг турган Россияның суду капиталистерниң болгаш помещиктерниң эрге-ажыктарын камгалап турган. Ынчаарда суд бай хөренгитен кижилерге кончуг чымчак тургаш ажылчы чоннарга кээргел чок дерзии турган.

Үүгле бисте, бистиң совет улус судувус кеземчилел болгаш хамааты херектерни бүгү талазы-биле истеп көргеш, хоойлу ёзугаар шын болгаш чөптүг шииткелдерни азы шиитпирни үндүрүп турар.

Бисте хоойлу болза, ажылчы ангының болгаш колхозчуларның тура-соруундан үндезилетинген. Бодунуң туруп келгениниң баштайгы хүннеринден эгелээш совет суд совет күрүнени быжыглаарының болгаш сайзырадырының күчүлүг чепсээ болган.

Ниитилелди коммунизмниң ёзузунга үндезининден эде кижизидериниң талазы-биле совет суд күрүнеге мурнакчы дузалажып келген болгаш ам-даа дузалажып турар.

Кеземче херектерин шын, чөп шиитпирлеп тургаш, кем-буруулуг кижилерни шыңгыы ялалап тургаш, ооң-биле кады кижилерниң кем-буруузу тыптырының мурнунда кижилерге кичээнгейлиг болуру-биле совет суд ажыл-агыйның болгаш хөй ниитиниң ажыл-чорудулгазының бүгү адырларынга хоойлуну сагыырының чугулазынга калбак массаларны чаңчыктырып турар.

Ол бүгү үүлдер болза, хоорайның болгаш көдээ суурларның калбак массазының карааңга совет шын шиидилгенин авторитедин көдүрүп быжыглап турар, күш-ажылдың болгаш күрүнеиң чурумун, социалистиг ниити чурттаганың корум-чурумун быжыглаарынга дузалажып турар.

Бистиң судувус улустуң боттарының холунда турар. Суд, ёзулуг шын хоойлу дугайында кижи төрелгетеннин чүс-чүс чылдарда бодап келген сагыш сеткилин херек кырынга шын шиидилге боттандырып турар.

Ол сагыш сеткилдер дарлакчы ниитилелдиң үезинде улустарның үүгле күзели болуп турган болза, совет ниитилелдиң үезинде социалистиг күрүненин дугайында ленинчи-сталинчы эртемге үндезилээш социалистиг күрүненин шын шиидилгези болза, ол күзелдерни херек кырынга боттандырып, ону чаа амыдырал дээш, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди бүрүн тургузары дээш демиселге улустуң күжүнүң ёзулуг чепсээ болган.

А. ТУШКОВ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы

Ноябрь 12-де эртенги пленарлыг хуралы

ПАРИЖ. **(СЭТА-ның тускай корреспондентизи).** Ноябрьниң 12-ниң эртенинде болган эртенги пленарлыг хуралга ниити санал солчуушкуннары катап үргүлчүлээн.

Бир дугаарында Боливияның төлээзи чүве чугаалаан. Ол Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доктаамал кежигүннериниң чаңгыс эптиинин принцивинче халдап, даандырган идегелди Катышкан Нацияларның Организациязының шынзыктырбайын турарының колдуг-ла чылдагааны ол принцивте деп бадыткап турган.

Ооң соонда Великобританияның төлээзи Иден саналдаан, а солуннарның медеглеп турганын ёзугаар алырга, совет саналдарның дугайында америк-англи блоктуң чурттарының бодалгазын Иден көргүзер ужурлуг турган.

Делегейниң чаа дайынының айылының болгаш улустар аразында найыралды быжыдарының талазы-биле хемчеглериң дугайында совет санал болза, КНО-нуң агрессчи бөлүглениишкининиң ортузунда турар төлээлериң аразынга мунчулуушкуннуг чорукту болдурган дээрзиниң дугайы моон мурнунда-ла медеглетинген болгай. Ол айтырыгга ёзулуг харыылаар дээш олар каш хүннериң дургузунда аскын ажар аайын тыпайн турганнар. АКШ-тан хамаарылгалыг чурттарның төлээлеринге америк төлээлерден совет саналдың дугайында айтыышкын алыры-биле Кол Ассамблеяның даргазы санал бээрин түр соксадыр ужурга таварышкан.

Иден бодунуң чугаазынга ноябрьниң 8-те болган хуралга Ачесоннуң чугаазының утказын, элээн оваарымчалыг хевир-биле катаптап чугаалаан.

Улустар аразынга «найыралды тургузарынче» болгаш КНО-нуң Уставынга үндезилээш, делегей принцивтерин сагыырынче Великобританияны «чүткүлдүг» кылдыр бүзүредирин Иден бодунуң чугаазын эгелээн. Ынчалза-даа Иден агрессчи Атлантика пактызын мактап, ол агрессчи пактыны «камгаланыр сорулгалыг» дээрзиниң дугайында америк пропаганданың меге чулчуруушкунуң дагыннаан.

Британияның төлээзи бодунуң чугаазынга Кореяда тайбыңчылыгганы чеңдип ап, «ол аас-кежик чок чуртту катыштырар төлээде тайбыңчыдылга тургузарынга дузалаар херек» деп чугаалап турза-даа Кореяга удур агрессияны чогум-на АКШ-биле кады Англи эгелээш, тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны каржызы-биле үзүп турарының дугайын оюп каапкан.

Великобританияның төлээзи Иден Германияга соңгулдалар чорудар талазы-биле бүгү делегей комиссиязы деп аттыг комиссияны тургузар дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның саналын база камгалап турган. Шынында ол санал болза, Германия дугайында дөрт күрүнелериң аразында шуут удурланчак болуп турар.

Чепсегленишкин улус чонга аарберге байдалдарны таварыштырыпдаа турза, ону улам улгатырары «эргежок» чугула деп Великобритания көрүп турар дээрзин Иден шуут медеглээн. Өйү чеңдип, бышкан политиктиг айтырыг-ла бүрүзүнге Великобритания болза, Катышкан Штаттарның ындыг айтырыгларны тайбың ёзу-биле шиитпирлээр дээрзинге хөнү чок политиказын эдерип турар дээрзин Иденниң чугаазындан тодарап турар.

Иденниң соонда Перунуң төлээзи Белаундэ санал бергеш, Кореяда америк агрессияны мактап турган.

Ол ышкаш Канаданың төлээзи Пирсон Совет Эвилелинге удурланган хопчу сөстерин база чугаалаан.

Ол бодунуң чугаазының хөй кезиин Кореяда агрессчи дайынга АКШ-тың ролин онзалап демдеглевишаан, Катышкан Штаттарны чашпаачы ёзу-биле мактап турган.

Ноябрь 12-де хүндүскү пленарлыг хурал

ПАРИЖ. КНО-нуң Кол Ассамблеязының ноябрь 12-де болган хүндүскү пленарлыг хуралынга ниити санал солчуушкуннары үргүлчүлээн.

Санал бээри-биле бир дугаарында Грециянның төлээзи сөс алган. Ол база-ла америк империализмниң мурнунга сөгүрүүшкүннүг чашпаачы сөстерин чугаалаан. Ооң үнү америк-англи чашпаачыларның ниити хүлүрээшкининге катышкан.

Ооң соонда гоминданчы төлээ санал бергеш, улуг кыдат улусту бужар-багы-биле хоптап, чүве чугаалаан.

Чилиниң төлээзи АКШ-тың болгаш ооң чалчаларының чорудуп турары дайын белеткелин чажырар сорулгалыг АКШ, Англия болгаш Франция үштүң «декларациязын» бар-ла шаа-биле деткип турган.

Иракның төлээлекчизи Аль-Джемали бодунуң чугаазынга барыын талакы күрүнелериң империалистиг политиказын шүгүмчүлевишаан, олар өске улустарның эргелерин херекте албайн, оларның хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун бастып турарлар деп медеглээн. Ол ышкаш Аль-Джемали Марокко айтырыының дугайын база чугаалаан. Марокконуң улузу чагыргазын боттарынга алырынга беленнер. Ынчангаш КНО 10 чылдар болгаш Сомалиге хамаарышпас эргени бээр деп санап турар болза, француз тергиидээшкиниң адааанда 40 чылдарның дургузунда турар Марокконуң хамаарышпас чоруун бээринден чүге ойталап турарыл деп ол чугаалаан.

Хуралдың сөөлүнде Польшаның төлээзи Вербловский чүве чугаалаан. Ол Атлантика пактызының агрессчи сорулгазын илередип, Ачесоннуң чугаазын чидиг шүгүмчүлээн. Вербловский ССРЭ-ниң төлээлериниң киирген шыныг саналын деткиринче Кол Ассамблеяны кыйгыргаш, бодунуң чугаазын дооскан.

Тайбың камгалалының америк дип конгрезинге Латин Америкада белеткел

НЬЮ-ЙОРК. Гаванда үнүп турар «Ла ультима ора» солуннуң ноябрь 13-те дыннатканын ёзугаар алырга, декабрь 10-дан 15-ке чедир болур тайбың камгалалының америк дип конгрезинге белеткел Латин Америкада калбарып турар. Болур деп турар. конгресске киржир дугайында саңалдарлыг хөй-хөй организациялар боттарының аазаашкынын бергеннер. Белеткел конференциялар Аргентинага, Бразилияга, Чилиге, Мексикага, Гватемалага, Кубага болгаш өске-даа чурттарга болуп эрткилээн.

Мексикада тайбың камгалалының национал комитеди дыка хөй митингилерни чоруткулаан болгаш улуг күрүнелериң аразында херектерни тайбың арга-биле таарыштырарынче кыйгырып турар бижиктиң адааанга 300 муң ажыг хол үжүктерин тайбың талалакчылары чыып алган. Полициянның талазындан тайбың талалакчыларын истеп сүрер чорук күштүү-биле үргүлчүлеп турза-даа, тайбың камгалалының Венецуэлада национал комитеди дыка хөй митингилерни чоруткулаан.

Аргентинада, база Бразилияда тайбың талалакчыларының калбак ажыл-чорудулгазының дугайында Аргентинаның парлалгазы дыннадып турар. Ында Рио-Фе-Эканейронуң федералдыг округунуң муниципалдыг чөвүлели резолюция үндүрген. Ол резолюция болза, улуг күрүнелериң аразында хамаарылгаларны тайбың арга-биле шиитпирлээринче кыйгырып турар.

(СЭТА).

Францияның национал хуралының депшилгелиг депутаттары Кыдат Улус Республиканы КНО-га хүлээп алырын негеп турар

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң дыннадып турары болза, Кыдат Улус Республиканы КНО-нуң кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында айтырыгны КНО-нуң Кол Ассамблеязының алды дугаар сессиязынга чугаалажып көөрүнден америк таланың хөй кезиниң ойталааны-биле холбаштыр элээн хөй коммунистер болгаш депшилгелиг республиканчылар —Францияның национал хуралының депутаттары парламентиге көөрү-биле резолюция киргеннер. Ол резолюция болза, Кыдат Улус Республиканың чазаан факт болгаш юридика ёзугаар топ көөрүнче Францияның чазаан кыйгырып турар.

Ол-ла депутаттарның киргени өске бир резолюцияда чугаалап турары болза, Кыдат Улус Республиканы КНО-га хүлээп алырының дугайында негелде тургузарын КНО-да бодунуң төлээлерингe Францияның чазаа хүлээдир ужурлуг деп турар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол Командылалының ноябрь 14-те медээлээни болза:

Ноябрьниң 13-түн дургузунда Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң экитурачы кезектериниң сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга камгалалдың тулчуушкуннарын чорударын үргүлчүлеп, америк-англи эжелекчилериниң болгаш лисынманчыларның шериглеринге улуг чидириглерни таварыштырган.

Эрткен беш хүннериң дургузунда бистиң армиявыстың мурнуку эдургларда кезектери камгалалдың тулчуушкуннарынга америк армияның 7-ги, 24-кү болгаш 25-ки дивизияларынга база далайның бирги чадаг шериг дивизияның, мотомеханизасчыткан 1-ги дивизияның, а ол ышкаш лисынманчы армияның «Капитолий» деп адаар 1-ги, 2-ги 3-кү, 6-ды, 9-ку, 11-ги дивизияларынга согуушкуннарны таварыштырган. Ол тулчуушкуннарга дайзынның 7.971 кижизи балыгланган болгаш тутурган. Хунаап алган үүлдери болза, алды милиметрлиг боолар — 12, ракеттиг боолар —18, 49 аар, 35 чиик пулеметтар, 17 танка болгаш 3 улуг боолар чок кылдынган. Оон ангыда 5 танка үрей шаптырган болгаш 17 самолёт андара атырган, база 30 самолёт үрей атырган.

(СЭТА).

Паньмыньчжоньниң нейтральдыг зоназын америк самолёттуң үрээни

ПЕКИН. Ноябрьниң 13-те Синьхуа агентилелиниң тускай корреспондентизиниң Кэсондан дыннатканы болза:

«Мустанг» деп америк самолёт Паньмыньчжоньда конференция районунуң кырынга ужудуушкун кылган, районнуң төөн кызыгаарында медээ аэростат чаны-биле ужуп эрткеш, төө-түкче углай ужуп чоруй барган. Ол чорук болза, ноябрь 10-нуң эртенгиниң 8 шак үезинде, аяс үеде болган. Ол чорук болза, Паньмыньчжоньда конференция районунуң кырынга шериг самолёттар ужарын хоругдап турар дугуржулганы үреп турар. Бистиң хаылзаа офицеривис полковник Цай Чен-вэнь ол чоруктуң дугайында ноябрьниң 10-да 13 шак 05 минута турда америк таланын харылзаа офицери полковник Мэррейге дыңнаткан болгаш ол чорукче америк таланын кичээнгейин салдырып, олардан ооң тайылбырын негээн.

Ноябрьниң 11-те эртенгиниң 11 шак үезинде полковник Мэррей бистиң харылзаа офицерлеривиске дыңнадыг дамчыткан. Истеп хыналданы чорутканының түннелинде, ноябрьниң 10-да эртенгиниң 8 шакта бир америк шериг самолёт Паньмыньчжоньда конференция районунуң кырынга хоойлу чок ужудуушкун кылганы шыныг болган деп чүвени, база ооң дугайында тодаргай илеткелди ол чорукту ылап истеп хынаанының соонда бистиң талага дамчыдып бээрин болгаш ужудукчуга хемчег хүлээдириниң дугайында ол дыңнадыгда чугаалап турар».

(СЭТА).

Кореяда америк солдаттарның сагыш-сеткил байдалының дугайында америк парлалга

ВАШИНГТОН. Кореяда америк солдаттар сагыш-сеткил талазы-биле дүвүрээзиннерин илередеп турары сөөлгү үеде америк парлалгада улам-на үргүлчү көстүп кээп турар апарган. Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны өш-биле узамдыктырарының талазы-биле америк төлээлериниң чорудуп турар политиказын солдаттар шыңгыызы-биле буруу шаап турар деп «Нью-Йорк таймс» солуннуң корреспондентизи Барретт Кореядан дыңнаткан.

Вашингтонда үнүп турар «Стар» деп солун ноябрьниң 13-те Браунну чүүлүн парлаан. Ында бижип турары болза: «Официалдыг медеглелдерде отту соксадырының дугайында чугаалажыышкыннар деп адап турары ол төнчү чок маргылдаалар Кореяда америк солдаттарны дүвүредип эгелей бергениниң дугайында сагындырыгны Вашингтон алган». Браунну дыңнадып турары-биле алырга, «Сонгу Кореяның болгаш кыдат эки-турачыларның саналдары Кореяда хөй-хөй америк солдаттарга шынчы ышкаш болуп турар».

Амгы үеде Кореяда америк солдаттарны сагыш-сеткилиниң байдалы хүн-бүрү дорайтап турар деп Браун демдеглеп турар.

(СЭТА).

Американнар Японияда шериг баазалары тургузуп турар

ПРАГА. Америк шериг-далай флоттуң болгаш Риджуэйниң штабының эртем-эконом секциязының төлээлекчилериниң удуртулгазы-биле Японияда порттар тудуушкуну амгы үеде изиг-түлүк чоруп турар деп Телепресс агентилели ноябрь 15-те дыннаткан. Бүгү ажылдарны япон чазааның күжү-биле бүдүрүп турар болгаш ол ажылдар япон тудуг компанияларының, база америк солдаттарның хайгааралының адааанда турар япон ажылчыннарның күжү-биле боттанып турарлар. Ол тудугларны болгаш бүдүн районнарны америк шериглер ээлеп алган болгаш ол черлерни хааглыг зона кылдыр чарлаан.

Сосебо портту американнар улуг шериг-далай баазазы болгаш Кореяда америк шериглериниң мөөннешкиннериниң, оларның хандырылгазының төвү кылып алганнар. АКШ-тың 7-ги флодунуң параходтары болгаш корей суг девискээринде чоруп турар америк болгаш даштыкы параходтарның хөй кезии Сасебода туруп турар.

Токионуң мурнуу талазында турар Иокосука деп Японияның эң улуг шериг-далай баазазын база америк шериг-далай флоду долузу-биле ажыглап турар. Иокосукадан суг адааның хемелериниң улуг катыжыышкыннары болгаш шериг-далай ужар-чүүлдүң кезектери хандыртынып турар.

Кобе порттуң складтарының 90 хуузун американнар ажыглап турарлар. Ол складтарда Кореяже чорудар хөй-хөй шериг херекселдерин шыгжап турар. Кобеде бүгү школаларны болгаш аалчылар бажыңнарын америк госпитальдер кылдыр шилчиткен.

Отару порттуң бүгү бажыңнарын болгаш складтарын америк кезектер ээлегилеп турар. Америк параходтардан өске бүгү параходтарның Отару портче киреринин шыңгыы хоругдаан.

(СЭТА).

ПАРИЖТИН РЕСТОРАНЫНДА

(Маршаллчыткан чуртта ны америк солдаттар кара-туразында ажылаап турар)

— Бичии мананар, дээргилер хос столчугаштар чок-тур!

Египетте байдалдар

„Англичаннар, Египеттен үнүп чорунар!", „Ортаакы Чөөн чүк командылалы чок болзун!"

КАИРГЕ МАССАЛЫГ ЧЫСКААЛ

КАИР. Ноябрь 13-те. Каирге «Национал демиселдиң хүнүнүң» байырлалын таварыштыр миллион ажыг кижи киржикчилиг күчүлүг чыскаал болган. Чыскаалчылар болза «англичаннар, бистиң чуртувустан үнүп чорунар!, Америк империализм чок болзун!, Америк эптештирилге дээрге египтяннарны мегелээр сорулгалыг империалистиг меге арга-дыр! Ортаакы Чөөн-чүктүң командылалы чок болзун! Англи шериглерни үндүрер болгаш Нилдиң шынаазының чуртун катыштырар херек! Совет Эвилели-биле халдашпазының дугайында керээни чарар херек! Тейбыңга ынакшылдыг бүгү чурттар-биле халдашпазының дугайында керээлерни чарар херек!» деп бижээн лозуннарлыг плакаттарны болгаш туктарны холдарынга тудуп алган чорааннар.

Чыскаалга мындыг даштыкы общиналар киришкен. Грек, Алжир Марокко, Судан, Ливан, Сирия болгаш өске-даа, база ол ышкаш араб болгаш өске-даа мусульман шажынныг чурттарның студентилери киришкен гректер мынча деп бижээн плакаттарны көдүрүп алган чораанар: «Египет болгаш грек улустарның демисели дээрге империализмге удур ниити демисел болур! Англичаннар бистиң чуртувустан үнүп чорунар!».

(СЭТА).

Александрияга антиимпериалистиг чыскаал

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырга, Египеттиң «национал демиселиниң хүнүн» таварыштыр ноябрь 13-те Александрияга болган чыскаалга 100 муң чыгыы египтяннар киришкен. «Англичаннарның Египеттен үнүп чоруурун чыскаалчылар нөгээннер. «Дарлакчылар, бистиң чуртувустан үнүп чорунар!» деп бижип каан плакаттар туткулаан чыскаалчылар хоорайның кол-кол кудумчулары-биле эрткеннер.

Египеттиң национал тугу чазактын албан черлериниң, садыг черлериниң болгаш хуу бажыңнар кырынга киискип турган. Хөй-хөй бажыңнарның ханаларынга «Англия-«Англичаннар, бистиң чуртувустан үнүп чорунар!» дээн сөстерлиг улуг плакаттарны чыпшыр хырбалагылап каан болган.

(СЭТА).

Пакистанның Карачиде студентилериниң чыскаалы

КАРАЧИ. Ноябрь 13-те Карачи хоорайның «Студентилериниң демократтыг федерациязы» студентилериниң өске организациялары-биле кады «Египеттиң национал демиселиниң хүнүн найсылалга эртиргеннер. Митингиге 500 муң ажыг студентилер чыылган.

Митингиниң киржикчилериниң хүлээп алган резолюциязында «Судан болгаш Суэц канал хоойлу ёзугаар Египетке хамааржыр ужурлуг, а ынчаарга ол девискээрлерни Англияның эжелеп алганы дээрге КНО-нуң Уставынга чөрүшкек болуп турар» деп демдеглээн.

Митингиниң соонда 6 муң ажыг студентилер колонналар кылдыр чергелештир чыскаалыпкаш, Пакистанда англи дээди комиссарның канцеляриязының бажыныынче чорупканнар. Чыскаалчылар болза, англи империализмни хөөржүдерин чуруп көргүскен хөөржүдүлге хааржаан көдүрүп алган чораанар. Чыскаалдың киржикчилери ол чуруп алган хөөржүдүлгезиниң хааржаан Пакистанда англи дээди комиссарның канцеляриязының бажыныың мурнунга эккелгеш өртедипкеннер. Чыскаалчылар мындыг лозуннар салып турганнар: «Суэц каналдан үнүп чорунар, Судандан үнүнер!», «Азиядан үнүп чорунар!», «Британ империализм чок болзун!», «Египеттиң улузу делгерезин!».

(СЭТА).

Египет улус-биле сагыш-сеткил катыжыышкыны кылдыр Дамаскиге болган чыскаал

ЛОНДОН Рейтер агентилелиниң дамчыдып турары болза, ноябрь 14-те Дамаскиге Египеттиң «национал демиселиниң хүнүн» таварыштыр Египет-биле сагыш-сеткил катыштырыышкынының демдээ болдурган чыскаал 3 шак дургузунда уламчылаан. Чыскаалдың киржикчилери болза, Дамаск хоорайның кол-кол кудумчулары-биле мынча деп бижээн лозуннарлыг плакаттарны көдүрүп алгаш эрткеннер: «Сирия Египетке дузалаар херек!», «Ортаакы Чөөн-чүктүң командылалы чок болзун!», «Империалистиг планнар чок болзун!», Хоорайның кол-кол кудумчуларынга кылаштажып бар чораан чыскаалчыларның бажынга чазак кежигүннери, политиктиг партияларның удуртукчулары, мусульман болгаш христиан шажынның дээди дужаалдыг ламаларының төлээлекчилери, университеттериниң башкылары чорааннар. Ол болза, Сирияга болган эң улуг чыскаалдарның бирээзи болган.

Чыскаал үезинде Сирияның бүгү девискээринге бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны чарлатынган.

Чыскаал болза, «Ортаакы Чөөн-чүк командылалының» тургустунарының планын бүгү партияларның илеткелчилери буруудадып турган чер болур парламентиниң бажыныының мурнунда шөлге доозулган болгаш «египет улустуң бүгү күзелдери боттангыже» Египеттиң политиказынга боттарының долу деткимчезин көргүзериниң дугайын илереткен.

(СЭТА).

Египет биле Ливанның сагыш-сеткил катыжыышкыны

ЛОНДОН. Бейруттан Рейтер агентилелиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, ноябрь 13-де Ливанның парламентизи англи империализмге удур демиселге Египеттиң чорудулгаларын үүлдүг деп көрүп турар резолюцияны чангыс эп сеткил-биле хүлээп алган. Национал хамаарышпас чорук дээш демиселге Египетке Ливан бодунуң деткимчезин көргүзерин резолюцияда чугаалап турар.

Ливанның премьер-министри Абдал лах Яфи, ооң чазаа парламентиниң хүлээп алганы резолюцияны деткип турар деп дыннаткан.

Парламентиге саналдар үезинде кадык камгалалының болгаш социал херектериниң министри турган Багидж Такиэддин АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш Турцияның саналдааны Ортаакы Чөөн-чүктүң «камгалал» системазын тургузарының планына удур чүве чугаалаан болгаш ону хүлээвезин негээн.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А ТОЛГАР-ООЛ.

1952 чылда областың „Шын" солуннуң

чагылгазын хүлээп алыры өгелээн.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

Чылда 60 рубль, чартык чылда 30 рубль,
үш айда 15 рубль.
Неделяда 5 үнер.

Чагылганы Тыва областың бүгү харылзаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың

„ТУВИНСКАЯ ПРАВДА",
„МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ—ТЫВАНЫҢ АНЫЯКТАРЫ",
„СЫЛДЫСЧЫГАШ"

солуннарының чагылгаларын хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторуң 3—62; харыысалгалыг редакторуң орлакчызының, партия ажыдыралының, культура, литература болгаш уран-түүл киргиздериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, пропаганда болгаш агитация, кодаг ажыл-агый, үлегер болгаш транспорт, чаваа киргиздериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01964. Облкүүсомнуң типографиязы